

Alte Drucke

Katekismusse Öppetusse Selletus üllespandud Küssimisse ning Kostmisse Sannadega Jummalä Auuks ja nende hääks ...

Luther, Martin

Tallinas, 1718

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-63011

Kateismusse Oppetusse Selleetus

üllespandud

Müsimisse ning Kostmisse

Sannadega

LIIMAJAL Muuks

ja nende hääks/

Re

Omma Winge

Oppetusse ning Warrandamisse

hääle meel püüdwad laiemalt moista/ ning

omma mele tuletada / mis meie Katekis-

musse Oppetusse sees lühhidelt

õppetakse. Vastus on Lm.



Linnus
Joh. Schaff
Kunst. in
Goldene Buch
in England
Kunst. in
Schiedec
Joh. Schaff
in
an alle.

TAFFINAS

trükkis Johan Köhler 1718. aastal.

MAENZES.

Armas Söbber.

S E armolinne Jummal on mailma
algumisset omma targema nouo parrast
omma tahtmist innimestele tåda annud/
et se waene pattune innimenne omma pohjato hinge
hådda piddi õppema süddamest tundma / ning se
jårrele noudma / et temma neist armo andist / mis
meie Jssand JEsus Kristus omma kannatamisse
ning surma lābbi on saatnud / piddi ossa sama. Et
nūūd keifile ei anta aega / ning keif ei sa koggona
pūhha kirja lābbikatsuma / ja nindatao õppeda / mis
nende hinge õnnistusses tarwis lāhhāb ; sepārrast
on se taewane Jssa ka murretsenud / et se / mis lai-
emalt pūhhas kirjas õppetakse / woiks lūhhildelt
neile tåda sada / ke rumalad on. Ning sedda õp-
petakse meie **Katekismusse** ramato sees / kuida
innimenne omma patto hādda peab õppema südda-
mest tundma / ja õige ussu lābbi omast patto hāds-
dast ārrapāsema. Et nūūd se wāgga tarwis on /
et innimenne omma patto hādda õppeb süddamest
tundma / sest et sel ep olle õiget usko / ke omas sūd-
dames hirno ning kartust omma patto pārrast ei
olle tunnud / sepārrast õppeme meie **I. esimesse**
pātūkki sees omma patto hādda õiete tundma /
sest et Kāssō lābbi tulleb patto tundminne Rom. III,
20. Algga sest ei sa kūl / kui kegi need sannad wāl-
jas piddi õppeb / waid se jures lāhhāb tarwis / et
meie omma süddant korwaste lābbikatsume / Jum-
mala kāast pūhha Waimo tarkust süddamest pal-
lume / ja ninda õppeme moistma / et innimenne
lābbi

lābbi ning lābbi patto lābbi on rikkotud / et pattud
ning pattused hiinud hirmsad on Jumala meles/
ning et meie issienast ei woi arwitada omast wāāst/
melest/ ja tarkussest. Ke sedda diete esimessest pā-
tūkkist õppeb moistma / se tunneb warsti / et ep olle
teist noud / kui et temma ennast kui üks waene haige
JEsusse oma hinge arsti holeks annab/ sest Kristus
on kāsso Ots / ke teima sisse tõeste ussub / saab õis-
geks Rom. X, 4. Kui kās meid saab diete hirmos-
tanud / siis hakkab JEsus nisuggused koormatud
ja waewatud rõmustama ja arwitama. Agga
meie ruinal meel ja moistus ei moista sedda mitte/
sepārrast on õiget usko tarwis / ning se õige usk on
Jummala tõewes. II, 8. Kol. II, 12. Agga usk ep
olle mitte se rühine ja paljas mõtte/ kui kegi ütleb :
minna ussun; waid se **õige usk** mutab meid/ ja
sunnitab meid ueste Jummalast / surretab wanna
Adami/ teeb meid koggona teiseks innimesseks süd-
dame / mele / ning keike mõttede polest/ ning toob
sedda pūhha Waimo ennesega. Ning sesinnase
õige ussu jure peab meid juhhatama II. se teine
pātūkk ussu õppetussest / selle sees õppetakse meid/
mis Jummal meile on hāād teinud / ning ikka weel
ennam teeb / ning mis meie kōhhus on tāhhele
panna ja tehha / kui meie tõeste se sure Jummal
sisse ussume. Agga sest et se õige usk on Jummal
tõ / et meie ei woi ommast wāāst omma patto hād-
da / kurjust ning nuhtlust diete tunda/ eiga Jum-
mala sisse uskuda / sepārrast õppetakse

III. Kolmanda pātūkki sees / et meie kōhhus
on Jummalat palluda südamest / ei mitte üks
pāines kelega eiga aja witeks. Agga siis wast
on palwe Jummal mele pārrast / kui innimenne

õina patto hâdda tunneb / ja weel ennamb pârwas
pârwanî pûab tunda / kui ta hakkab moistma / kui
paljo hâad Jumal temale JEsusse Kristusse lâbbi
on teinud / ning wottab sepârrast kadduwad asjad
altwaks / ja need kaddumatta raewalikud anded
sureks panna. Ninda pallub sâhhârdune õige risti
innimenne suust ja süddamest / et Jummal temale
tahhaks armo anda / Jummal sanna ja tahtmist
pârwas pârwanî selgeste ja puhtaste õppeda / ning
ka pûhaste sedda mõda ellada / kui Jummal laste
kõhhus on / et tema woiks Jummal tahtmist ar
mastada / ja se lâbbi kurrati / mailma / ning omma
lihha tahtmist pâlê woimust sada. Se wasto kui
sinna kelega ommad palwed lobbised / ja se jures
patto sisse jâad / sedda ei arwa Jummal mitte pal
weks / sest ninda prukid sinna Jummal niime kur
jaste / mis Jumal kelab teise kâsso sees / ja âhwerdab /
et temma ei tahha nuhtlematta jätta neid / ke tema
nimme kurjaste suhho wotwad. Et nüüd meie pal
we ninda Jummal meie pârrast woiks olla / siis
õppetakse meid IV. neljanda pätükki sees / kui
da Jummal jubba ristmist lâbbi meiega ühhe sâ
dust teinud / et temma tahhaks meie armas Jumal
ning Onnisteggia olla / ja meie piddime sesamma
sâdusse pârrast kui waggad lapsed tedda südda
mest kartma / armastama / temma pâlê lootma ja
temma sanna kuulma. Et nüüd se pârri spat ka
need waggad arwatelleb / ja se kurrat se lâbbi neid /
ke pattust põõrnud / ueste kiusab patto wõrgoga
kinniweddada / sepârrast õppetakse seljeste / mis se
ristminne tâhhendab / moista sedda / et se wanna
Udam / se kurri südda ehk pârri spat peab igga
pârwas kâhhetsemisse ning pattust põõrmisse lâbbi
sama

sama ärraüppotud / ning JESUSE wäe läbbi
ärrasurrema keike patto ning kurja himmudega /
et se uus innimenne / ehk uus meel ja südda / mis
Jummal loob / woiks ette tulla / ning ikka JEsusse
abbi läbbi patto päle woimust sada.

Ke ninda omma ristmisse sädusse järrele püab
ellada / se wottab ka ilma karwalusseta Jumala
kääst abbi patto wasto palluda / sest se taewane
Jssa annab hääle meile pühha Waimo neile / ke
tedda palluwad. Luk. XI, 13.

Ke nüüd ussin tahhab olla se järrele nouda / mis
nende nelli pätükkide sees õppetakse / se tunneb küll
warsti / kuidas se kurrat / mailm ning temma kurri
südda tedda saggedaste hirmotawad / ja püüdwad
tedda arraks tehha ja ärrawäsitada patto wasto
woiteldes / et temma ei peaks otsani kurja wasto
pannema / eiga woimust sama. Agga sepärrast ei
pea üks waimolik sõddamees mitte kartma eiga
tagganema / waid temma kohhus on Jumala ja
meie Jssanda JEsusse Kristusse ilmaotsata armo
läbbi ennast kinnitada / julge olla / ja tühhele päia /
mis sured häteggemissed Jummal meile on teinud
meie Jssanda JEsusse Kristusse kannatamisse / sur-
ma ja üllestousmisse läbbi / ja kui suurt murret meie
armas Onnisteggia meile eest on piddanud / et
tema ühhe armo-sõmenaega on saadnud omma
waggadele / ke tõeste uskwad ning temma sanna
kuulwad / et nemmad sejures omma JEsusse suurt
waewa / surma / ja imelikko rohke armo oma mele
piddid tulletama / ja se läbbi julgust wotma kurrati /
patto ning kurja innimeste arwatellemisse wasto
panna / ning kannatlikkud ollema keike ihho ning
hinge willetsusse sees Rom. VIII, 18. Ning sedda
peab meid õppetama

V. se wies pätül seft pühhasi õhtosõmenajast.
Kui sa sedda/mis lühhidelt on õõltud/õiete tãhhele
panned / siis nããd sa warsi/ et seft ei sa kũl/ ning et
se ei kolba warsi JEsusse Lauale / ke ũrpãines Ka-
tefismusse sannad wãljaspidi õppeb/ ja ei moista/
eiga kiusa omma ello ajada sedda mõda/ mis temã
on õppenud ; waid et se jures wãgga tarwis lãh-
hãb/ et sinna Jumala tahtmist õiete moista/ ussud/
ja sũddamest murretsed omã ello ajada sedda mõ-
da/ kui need esimestet nelli pätũkkid sind õppetã-
wad / ja siis woid sinna kui ũks õige wõras sinna
Jssanda JEsusse lauale tulla.

Need sinna sed katefismusse õppetusse selletus-
sed ei te sind ka mitte kolbawaks / kui sinna need
sannad ũkspãines wãljaspidi õpped/ seft se ep olle
ũhhegi nou ; waid need selletussed on nende
himmo ning palwe pãrrast ũllespandud / ke hããl
melel se lãbbi pũũdwad meles piddada / mis nem-
mad Jummalã sannast laiemalt on kuulnud ja õp-
penud. Kui nũũd nisuggused innimestet õiget
kastwo neist selletussist tahtwad sada/ siis peawad
nemmad keikennamist Jummalã kããst armo ning
tarkus palluma/ et Jummal omma sure armo pãr-
rast neid wottaks tõe tele juhhatada. Arre mõtle/
et se on uus õppetus / seft ke ninda mõtleb / se tun-
nistab sega ũlles omma suurt rummalust ehk tig-
gedust. Seft et meie waene tallopoja suggu ei
tahha hããl melel Jummalã sanna selgeste õppe-
da ja moista/ sepãrrast ellab temma keikennamist
ni sure hirmsa sõggedusse sees. Kui ũks perre-
mees hiinustab hããd wilja/ siis on kũl temã kohhus
Jumala kããst siggidust palluda ning otada / agga
se jures peab temma omma põldo hãsti harrima ja
hããd

hååd semed wåljafulwama ; ninda on fa seluggu innimes-
 se süddame pöðloga / sedda pead sinna hāsti Jummalā san-
 naga harrima / ning Jummalā sannast öppema / mis hā
 eht mis furri on ; furja pead sinna mahhajātma / ning se
 jārrele noudma / mis hā ning Jummalā tahtmissē pārrast
 on / siis annab Jummal sinule tōeste omma siggidust / et
 sinna öiete targafs ning wimafs önsafs woid sada. Agga
 kuis woib se innimmenne Jummalā tartust ennesēle sada ? Kel-
 le südda on ning jāåb rummalusse lābbi ühhe sōte ma sar-
 nasefs / te laist ning holeta on / te kartab Jumalā sama öiete
 öppemast / ja artwab sedda foormafs / kui tedda öige tele juh-
 hatatse. Neist ütleb JEsus Matt. XIII, 12. Kel ep olle / tem-
 malt peab woetama / mis temal on. Sepārrast āsta ülles
 omma rummalussest / te sa maggad patto unne sees /
 ja touse ülles surnust / eht pattussest ellust / siis walgustab
 sind Kristus se on / temma teeb sind targafs. Ewes. V,
 14. Ölle tru ning usfin esmalt wāhheima öppetusse sees / siis
 annab Jumal sulle itfa suremat armo / ja tartust. Matt. XIII,
 12. Kennel on / sellet peab annetama / ja temmal
 peab ful ollema. Meie Jssanda JEsusse Kristusse Jum-
 mal se auo Jssa andso iggaühhele / te süddamest omma
 hinge eest murret kannab / tartusse ja selletamisse Wat-
 mo temma tundmisses / ja moistmisses walgustud filmad /
 et tele tunnete mesuggune teie futsmissē lotus / ja mesuggune
 temma auo pārrandusse rittus olueb pūhhade sees / ja me-
 suggune temma üpre suur wāggi olueb meie wasto / te meie
 ussume temma wāggewa teggemisse woimusse jārrele / etc.
 Ewes. I / 17. 18. 19.

Se tōe Waim juhhatago meid feige tōe
 fisse / Amen.

NB. Need tåhhed * / mis monningade kūsmissē jures
 on pantud / öppetawad sedda / et se / te essimest forda need-
 sinasēd Katekismusse selletussed wottab öppeda / woib neist
 kūsmissē sannadest möda minna / me jures üts tåhhefe on
 pandud ; pārrast kui temma neid saab hāsti öppenud / mis
 on ilma tåhbeta / woib temma fa neid hāsti öppeda ning
 tåhhefe panna / me jures üts tåhhefe on.

Üks Balw /

Kui sinna hakkad Zummala
sanna õppema.

DH! armas taewane Issa anna min-
nule sinno pühha Baamo / ning wal-
gusta mind / et minna sinno sanna ninda
woiksin tähhele panna / et minno südda se
lääbi woiks parrandatud ning ueste lodud
sada / päästa mind sinno kalli sanna lāb-
bi keikest rummalussest / ning anna mul-
le üllewelt sedda taewalikko tarkust / sind /
armas Zummal / õiete tundma / ülle keik
asjad kartma / armastama / ning sinno
lääbi / patto / kurrati ning keike kurja in-
nimeste nouo päle woimust sama. Õn-
nista nindatao minno waese hinge õnnis-
tusseks sinno pühha sanna JESUSE
Kristusse minno kalli Õnnisteg-
gia parrast /

A M E N!



Meie



Meie Kisti = Oppetusse wiis Pätükid.

Esimeenne Pätük
Jummalale kumme Käskust.

I. Käsk.

Sul ei pea mitte teised Jummalad ol-
Slema minno kõrwal.

Mis on se?

Meie peame Jummalat ülle keik kartma / ar-
mastama ning temma päle lootma.

II. Käsk.

Sinna ei pea Jummalale omma Issan-
da nimme ilma asjata suhho wotma;
sest Issand ei jätta tedda nuhtlematta / ke
temma nimme kurjaste pruukib.

Mis on se?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama/
et meie temma nimme jures mitte ei nea / ei wan-
no / ei noia / ei waltetelle / egga petta / ärranis et
meie sedda keik hädda sees appi hüame / pallume
kitame ja tänname.

III. Käst.

Sinna pead pühha pawa pühhitsema.

Mis on se?

Meie peame Jummalat kartma ning armastama / et meie jutlust ning temma sanna ei põlga / waid et meie sedda pühhas piddame / hä meel kuleme ning õppeme.

IV. Käst.

Sinna pead omma Issa ja Emma auustama / et sinno käsfi woiks hästi kâia / ning sinna kâua ellada ma pâäl.

Mis on se?

Meie peame Jummalat kartma ning armastama / et meie omma wannemid ja issandid ei põlga / egga wihhasta / waid et meie neid auustame / tenime / nende sanna kuleme / ja neid armaste ning kalliste piddame.

V. Käst.

Sinna ei pea mitte tapma.

Mis on se?

Meie peame Jummalat kartma ning armastama / et meie omma liggimesse ihhole ühtekit kahjo ehk kurja ei te / ärranis et meie tedda aitame / ning temmale hâäd teme keike ihho hâdda sees.

VI. Käst.

Sinna ei pea mitte Abbiello ärrarisma.

Mis on se?

Meie peame Jummalat kartma ning armastama / et meie käsfinaste ning puhtaste ellame kõnede ning teggode sees / ja iggaüks omma abbi kâsa armastame ja auustame.

VII.

VII. Käst.

Sinna ei pea mitte warrastama.

Mis on se?

Meie peame Jummalat kartma ning armastama / et meie omma liggimesse rahha ehk wara ei wotta / ehk karwala kaupa ning pettise tõga ennese pole ei kisso / waid et meie temma wilja ning pätöitust aitame kaswatama ning hoidma.

VIII. Käst.

Sinna ei pea mitte üllekohto tunnista-
ma omma liggimesse wasto.

Mis on se?

Meie peame Jummalat kartma ning armastama / et meie omma liggimesse päle mitte karwastaste ei walletelle / tedda mitte ei petta / keled ei pekka / egga kurjad kõnned temma päle ei tõsta / waid et meie temma eest kostame / keik hääd temmast kõnneleme / ning keik asjad hääks kâname.

IX. Käst.

Sinna ei pea himmustama omma liggimesse kodda.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ning armastama et meie omma liggimesse pärrandust ehk kodda karwalussenga ei püa ning õigusse nimmes ennese pole ei kisso / waid et meie tedda aitame / et temma sedda ennesele woiks piddada.

X. Käst.

Sinna ei pea himmustama omma liggimesse naest / süllast / ümmerdaja / weiksed / ja keik / mis temma pärralt on.

Mis

Mis on se?

Meie peame Jummalat kartma ning armasta-
ma / et meie omma liggimesse naest / perre / ehk
weiksid ärra ei arwatelle / egga wäggise ei wotta /
waid et meie neid mainitseme / et nemmad paikale
jâwad / nink tewad / mis nende kôhhus on.

**Mis ütleb Jummal Issand teiekest
neist sinnaest Kâssust:**

Temma ütleb ninda: Minna se Issand
sinno Jummal ollen ühks wäggew wi-
hane Jummal nende pääs / ke mind wi-
kawad; ke wannemade patto nuhtleb la-
ste kätte / kolmanda ning neljanda põlwe
sadi; agga neile / ke mind armastawad /
ning minno kâssud piddawad / teen min-
na hâad tuhhanda põlwe sadi.

Mis on se?

Jummal âhwerdab nuhhelda keik / ke need sin-
nased kâssud ülleastwad; sepârrast peame meie
temma wiha kartma / ning mitte nisugguste kâs-
kude wasto teggema. Agga temma tootab ar-
mo nink keik hâad keikile / ke need kâssud pidda-
wad / sepârrast peame meie tedda ka armastama /
temma põle lootma / ning hâ melega temma kâs-
sud teggema.

Teine Pâtuf on pühha Risti Usk

Essimenne Tuf (Ôppetus)

Sest Lomissest.

Minna ussun Jummal se Issa / keige-
wäggewa taewa ning ma Lõja sisse.

Mis

Mis on se?

Minna ussun / et Jummal mind ning keif los
jussed on lonud / ihho ning hinge / silmad / för-
wad / ning keif luliikmisset / moistust ning keif mes-
led on andnud / ja weel hoiab ; ning ülle sedda ri-
ded / kingad / sõdmse ning joomse / kooda ning
maja / naese ning lapse / põllo / weiksed / ning keif
wilja / keif ihho nink ello tarwidust ja toitust roh-
kest ning iggapääw ka annab / ja keife hädä ning
kurja eest hoiab nink kaitseb / ning se keif (teeb
temma) issalikko jummalikko armust ja heldus-
sest ning ei mitre sepärrast / et minna sedda wäärt
olleksin ; se eest on minno kohhus tedda kitada /
tännada / tenida / ning temma sanna kuulda ; se
on tõeste tõssi.

Teine Tük. (Sypetus)

Sest Arralunnastamisset.

Minna ussun JEsusse Kristusse Jum-
mala aino Poja meie Issanda sisse / ke on
sadud pühhas Waimust / ilmale todud
Meitsist Mariast / kannatanud Pontsius
Pilatusse al / risti päle podud / surnud
ning mahhamaetud / allaspiddi lainud
põrgohauda / kolmandal päwal jälle ül-
lestougnud surmust / ülleslainud taewa /
istub Jummal omma keikewäggewa Is-
sa parramal käääl / säält saab temma tul-
lema / kohhut moistma ellawade ning
surnude pääl.

Mis on se?

Minna ussun / et JEsus Kristus tõssine Jum-
mal /

mal / ke (omma) Jssast iggarwest sündinud / ning
 ka tõssine innimenne / ke neitsist Mariast il-
 male todud / minno Jssand on / ke mind ärrakad-
 dunut / ja hukkamoiistetut Innimesse on päästnud
 ning lunnastanud keikest pattust / surmast / ning
 kurrati wäest / ei mitte kulda ning hõbbe-
 daga / waid omma kalli pühha werrega / ning
 omma ilmasüta kannatamisse ning surmaga /
 (sepärrast) et minna temma omma piddin ollema /
 ning temma rifiks temma al ellama / ning tedda
 tenima iggarwesse õigusse / waggadusse ning õn-
 nistusse sees / ninda kui temma on üllestousnud
 surnust / ellab nink wallitseb iggarwest / se on tõe-
 ste tõssi.

Kolmas Lüh.

Sest Pühhitsemissest.

Minna ussun pühha Waimo sisse / üh-
 he pühha Kristi Koggodusse / Pühhade
 Ossasamisse / Pattude andeks andmis-
 se / Pihha üllestousmis-
 se / ning iggarwesse el-
 lo. Amen.

Mis on se?

Minna ussun / et minna omma melest ja wäest
 mitte ei woi JEsusse Kristusse omma Jssanda sis-
 se uskuda / egga temma jure saa / waid pühha
 Waim on mind ewangeliummi läbbi kutsnud /
 omma andedega walgustanud / ning õige ussu
 sees pühhitse nud ja hoidnud / ninda kui temma
 Koggona pühha kristi Koggodusse ma pään kuts-
 sub / Koggub / walgustab / pühhitseb / ning JEs-
 susse Kristusse jures õige ning aino ussus hoiab /
 kumma kristi Koggodusse sees temma minnul ja
 keikele

keikese usklikkuse iggapääw keik pattud rohkeste
andeks annab / nink wiimsel päwal mind ja keik
turnud saab ülesärratama / ning minnule keike
usklikkudega Kristusse sees iggawest ello andma ;
se on tõeste tõssi.

Kolmas Pätuf.

on

Pühha Issa meie Palw.

Issa meie / ke sinna olled Taewas.

Mis on se ?

Jummal tahhab meid se läbbi armoliikkust kutsuda / et meie peame uskma / tedda meie õige Issa ning meid temma õiged lapsed ollowad / et meie julgeste ning kindla lotussenga tedda peame palluma / ninda kui armad lapsed omma armsa Issa palluwad.

Esimenne Palw.

Pühhitsetud sago sinno nimme.

Mis on se ?

Jummala nimme on kül issienneses pühha / agga meie pallume sesinnase palwe sees / et temma ka meie jures woiks pühhitsetud saa.

Kuida sünnib se ?

Kui Jummala sanna selgeste ning puhtaste oppetakse / ning meie ka pühhaste kui Jummala lapsed sedda mõda ellame / sedda aita meid armas taewane Issa : agga ke teist wiisi õppetab ning el lab / kui Jummala sanna õppetab / se ei pühhitse mitte meie saas Jummala nimme ; se eest hoia meid armas taewane Issa.

Teine

Teine Palw.

Tulgo meile sinno riik.

Mis on se?

Jummala riik tulleb kül ilma meie palweta
issti ennesest / agga meie pallume sesinnase palwe
sees / et se ka meie jure tulgo.

Kuida sünnib se?

Kui se taewane Jssä omma pühha Waimo mei-
le annab / et meie temma pühha sanna temma
armo läbbi ussume / ja Jummala mele pärrast
ellame siin ajalikkult ning saäl iggarwest.

Kolmas Palw.

Sinno tahtminne sündko kui taewas/
ninda ka ma pääl.

Mis on se?

Jummala hä armolinne tahtminne sünnib
kül ilma meie palweta / agga meie pallume sesin-
nase palwe sees / et se ka meie jures sündko.

Kuida sünnib se?

Kui Jummal keit kurga nouo ning tahtmisse
rikkub ning kelab neid / ke meid ei tahha lasta
Jummala nimme pühhitseda / egga temma riki
meite jure tulla / kui on kurrati / ma ilma ning
meie lihha tahtminne / ärranis kinnitab ning
hoiab meid kindlaste omma sanna ning ussu sees
meie orsani / se on temma armolinne ning hä
tahtminne.

Neljas Palw.

Meie iggapäwase leiba anna meile
täanna pääw.

Mis on se?

Jummal annab iggapäwase leiba kül ilma meie
pale

palweta Feifele Furja innimeſtele ; agga meie
pallume ſefinnafe palwe ſees / et temma meie anda
fo ſedda moiſtma / ning tännoga waſtorwotma
meie iggapāwafe leiba.

Mis on iggapāwane leib ?

Keif / mis meie ihho tōituffel ning ūlleſpidda
miſſel tarwis lāhheb : ſōminne / jominne / rided /
kingad / kōdda / maja / pōldo / weikſed / rahha /
warra / wagga abbikafa / waggad laſſed / wagga
perre / waggad ninſ truid ūllemad / hā wallitſus /
hā ilm / rahho / terwis / aus ello / hāād ſōbrad /
truid naabrid / ning muud ſelleſugguſed aſjad.

Wies Palw.

Ning anna meie andekſ meie wōllad /
kui meie andekſ anname oīma wōlgaliſtele.

Mis on ſe ?

Meie pallume ſefinnafe palwe ſees / et ſe taewa
ne Jſſa mitte ei tahhakſ wata meie pattude pāle /
egga nende pārraſt meie ſedda keelda / mis meie
pallume. Seſt meie ep olle ſedda mitte wāart /
mis meie pallume / ning ep olle ſedda ka mitte te
ninud / waid temma tahhakſ meie ſedda armuſt
andekſ anda / ſeſt meie iggapāwa paſjo patto teme /
ning ſelge nuhtluſt tenime. Siis tahhame meie
ka ſūddameſt andekſ anda / ninſ hā melel hāād teha
ha neile / te meite waſto ekſiwad.

Kues Palw.

Ning ārra ſata meid mitte kiuſatuſſe
ſiſſe.

Mis on ſe ?

Žummal ei kiuſa keddaſit / agga meie pallume
ſefinnafe palwe ſees / et Žummal meid tahhakſ
B hoida

hoida ja ülespidada / et Kurrat / Ma Jlm ning
meie Lihha meid ei petta / egga sata ebbauko / kaks
sipiddi mõtlemisse / ning monne mu sure patto ning
hääbe sisse / ning kui meid sega peaks kiusatama /
et meie kummatagi wiimselt ärrawoitame / ning
waimust same.

Seitsmes Palw.

Päästa meid ärra keikest kurjast.

Mis on se ?

Meie pallume se sinna se palwe sees / kui ühhel
hobil / et se taewane Jssa meid tahhaks päästa kei-
kesuggusest ihho ning hinge / warrandusse ning
auo kahjust / ning wimaks / kui meie surma tun-
nikenne tulles / õnna otsa meile anda / ning armos-
ga se sinna sest hädä orkust ennese jure taewa
wotta. Amen.

Mis on se : Amen ?

Se on / et minna pean kindlaste uskma / et se
taewane Jssa meie palwe heldeste on wastowotnud
ning kuulnud ; sest temma issi on meid käästnud
ninda palluda / ning tootanud / et temma meid tah-
hab kuulda. Amen / se on / ja / ja / se peab nin-
da sundima.

Relias Pätuf.

on

Wühast Kristmissest.

Mis on Kristminne ?

Kristminne ep olle mitte paljas wessi / ärranis
üks nisuggune wessi / mis Jummalä kääsus on
sätud / ning Jummalä sannaga ühtepandud.

Kumbe

Kumb's on se Jummal'a sama?

Kui meie Jssand JEsus Kristus ütleb Matt.
xxviii. Minge ning õppetage keik rah-
wast / ning ristike neminad Jummal'a se
Jssa / ning se Poja / ning se pühha Wai-
mo nimmet.

Mis annab ehk satab se Ristminne?

Temma satab pattude andeksandmist / päästas
ärä surmast ning kurratist / ning annab iggarwes-
se õnnistusse keikile / ke sedda ussurwad / mis Jum-
mala sannad ning tootussed kuletawad.

Missuggused ommad need Jummal'a Sannad ning
Tootussed?

Kui meie Jssand JEsus Kristus ütleb Mark.
xvi, 16. Ke ussub / ning saab ristitud / se
peab õnsaks sama / agga ke mitte ei ussu /
se peab hukka sama.

Kuida woib Wessi ni sured Asjad tehha?

Wessi ei te sedda tõeste mitte / waid Jummal'a
sanna / mis wega ning we jures on / ning usk / kumb
seddasamma Jummal'a Sanna we sees ussub ;
sest ilma Jummal'a sannata on wessi paljas wessi /
ning ei mitte ristminne ; agga Jummal'a sanna-
ga on se üks ristminne / se on üks ello wessi täis ar-
mo / ning uesündmisse pesseminne pühha Waimo
lábbi / kui pühha Paulus ütleb Titusse ramato III.
pärükkis: Jummal teeb õnsaks uesündmis-
se pessemisse / ning pühha Waimo uenda-
misse lábbi / kedda temma on wäljawalla-
nud meite päle rohkeste JEsusse Kristusse
meie õnnisteggia lábbi / et meie temma ar-

mo läbbi peame ollema õiged ning igga-
wesse ello pärriad / lotusse järrele ; se on
tõeste tõst.

Mis tähhendab nifuggune we Riff-
minne ?

Se tähhendab / et wanna Adam (se on meie
pattune südda) peab iggapäwase kahhetsemisse
nint pattustöödmisse läbbi meie sees ärrahuppos-
tud sama / ning surrema teise patto ning kurja
hinnodega / ning iggapäw jälle ettetullema /
ning ülestouma se uus innimenne / te õigusse
ning pühastusse sees Jummalale ees peab iggawes-
se ellama.

Kus on se kirjotud ?

Pühha Paulus ütleb Romalistele ramato kuens-
da päätükis: Meie olleme Kristussiga mah-
hamaetud ristnrisse läbbi surma sisse / et
ninda / kui Kristus on ülesärratud sur-
nust Issa auo läbbi / meie ka peame ues
ellus käima.

Wies Pätul on se pühha Altari Sakrament.

Mis on se Altari Sakrament ?

Se on meie Issanda Jeesusse Kristusse
stõksme ihho ning werri / leiba ning wi-
na al meil ristirahwase süa ning jua / Kri-
stusfest ennesest sissesätud.

Kus on se kirjotud ?

Ninda kirjotawad pühhad Ewangelistid / Mats-
teus / Markus / Lukas ning pühha Paulus :

Meie

Meie Issand JESUS Kristus sel ösel/
kui tema ärraanneti / wottis tema leiba/
tännas / murdis ning andis omia Jüng-
ridele / ning ütliis: wotke / ning söke / se on
minno ihho / mis teie eest antakse / sedda
tehke minno mällestusseks.

Selsammalkombel wottis temma ka
karrika pärrast õgto-jõuenaja / tännas
ning andis omma Jüngridele ning ütliis;
wotke ning joge keik siit seest / sesinnane
karrikas on se uus sädus minno werre sees/
mis teie ja paljode eest ärrawallatakse pat-
tude andeks-andmisseks; sedda tehke / ni
mittokord kui teie sest jote / minno mällef-
tusseks.

Mis kasko on meil sest sugusest sõmissest
ning jomissest?

Sedda näitwad meile need sumased san-
nad: mis teie eest ärraannetakse ning
ärrawallatakse pattude andeks-and-
misseks; moista / et meile sakramenti sees
pattude andeks-andmine / ello ning õnnis-
tus nende sannade läbbi antakse; sest kus
pattude andeks-andmine on / saäl on ka
ello ning õnnistus.

Kuida woib ihholik sõminne ning jominne
nisuggused sured asjad tehha?

Sõminne ning jominne ei te sedda tõeste
mitte / ärranis need sannad: mis teie eest

Ärraantakse ning Ärrawallatakse
pattude andeks-andmisses; need sannad
ommad se ihholikko somisse ning jomisse ju-
res / kui se pätuf sakramenti sees / ning ke
needsamnad sannad ussub/selle on/mis nem-
mad ütlevad/pattude andeks-andminne.

Kes wottab ausaste sesinnase sakramenti wasto?

Paastma ning ihho polest ennast wal-
mistama / on üks kaunis wäljaspidine
komb; agga se on õige ning hästi walmis-
tud / kellel usk on nendesinnaste sannade
pääs : mis teie eest Ärraantakse ning
Ärrawallatakse pattude andeks-and-
misses. Agga ke needsinnased sannad et
ussu / ehk kaksipiddi mõtleb / se ei olle mitte
wäärt/egga hästi walmistud / sest se sanna:
teie eest/tahhab selged usklikud süddamed.

Onsa Lutterusse Kußsinisse ja Kostsinisse Sannad.

Kas sa ussub / et sa pattune olled ?
Ja minna ussun / ma ollen pattune.

Kust sinna sedda tead ?

Summala kümme kassust / neid ei olle minna
mitte piddanud.

Kas sinna kahhetfed omma pattud ?

Ja minna kahhetfen/ning se teeb mul wäga hai-
ge / et minna Summala wasto ollen efsinud.

Mis olled sinna Summalalt omma pattudega teninud ?

Summala wiha / ajalikko surma / ning igga-
wesse hukkarust.

Kas

Kas sa' ussud önsats sada?

Ja ma ussun sedda kindlaste.

Kellest pead sinna ennaft trööstima?

Minno arinsast Jssandast Kristussest.

Mis on Kristus sinno eest teinud / et sa ennaft temmaft
trööstid?

Temma on kui tõssine Jummal ning tõssine
Jumminenne minno eest surnud / ning on omma
werre risti sambas minno eest ärrawallanud pat-
tude andeks andmisses.

Kust sa sedda tead?

Pühhaft armo õppetustest / ja neist Sakramen-
ti Sannast/ning temma ihhust ning werrest/kumb
mulle Sakramentis on pantiks antud.

ütte mulle neid sannad?

Meie Jssand JEsus Kristus sel õsel etc.

Kas sinna siis ussud / et Sakramentis Kristusse tõssine
ihho ning werre on?

Ja minna ussun sedda.

Mitspärrast sa sedda ussud?

Kristusse sanna pärrast: wotke ning sõke / se on
minno ihho; jõe keif siit seest / se on minno werre.
Mis peame meie teggema / kui meie temma ihho sõmes
ning temma werre jome ning ninda se panti wottame?

Meie peame temma saña ning werre-ärrawal-
lamist fulotama ning se päle mõtlema / luida tem-
ma meid on õppetanud: Sedda tehke / ni mittos-
ford / kui teie sest jote / minno mällestustes.

Mitspärrast peame meie temma surma mälletama ning
sedda fulotama?

Et meie õppeme uskma / et ükski lotud assti ei ol-
le woinud ful tehha meie pattude eest / kui üks päi-
nes JEsus Kristus tõssine Jummal ning Jnnis-
menne / ning et meie õppeme ehmatama meie pat-
tude eest / ning neid raskest arwama / ja üks päi-
nes

nes Kristusseft rōmustama / ning ninda sesamma
usko lābbi ōnsaks sama.

Mis on Kristust aianud sinno patto eest surra ning
fāl tehha?

Se suur arm temma Jssa wasto / minno ning
leike pattuste wasto ninda kui kirjotud on Joh. 14.

Mispārrast tahhad sinna Jummalala lauale minna?

Et minna ōppen uskma / et Kristus surest ar-
must minno pattude pārrast on surnud / kui ūtteltud
on / ning et minna pārrast temmalt ka ōppen Jum-
malat ning minno liggimest armastama.

Mis peab riski - innimest aiana saggedaste Altari
Sakramenti wotma?

Jummalala polest peab tedda Kristusse kāsē ning
tootus / pārrast ka temma omma hādada / kumb
temma kaela pāāl on / sinna ajama / kumba pārrast
ka nisuggune kāsēminne / kutsminne ning tootus
sunnib.

Mis peab innimenne teggema / kui temma nisuggust
hādada ei tunne / egga iggatse se Sakramenti
jārrele?

Selle ei olle parrama nouo / kui et temma es-
fti omma paue katseb / welaks temmal pattune lih-
ha ning werd olneb / ning ussub / mis kirri sest
ütleb: Gal. 5. Rom. 7.

(2.) Et temma ennese ūmber watab / welaks
temma ilma sees olneb / ning mõtleb / et temmal
patto ning hādada ei pudu / ninda / kui kirri ütleb.
Joh. 15. 16. Joh. 5.

(3.) Siis leiab temma ka kurratid ennese ūm-
ber / ke temmal walle ning tapmissēga ōōd ning
pāwa seespidi ning wāljaspiddi rahho ei jätta
ninda kui kirri tunnistas. Joh. 8 / 16. 1. Pet. 5.

Jesus



Esusse Nimmel ning Huuks!

I. Küß.

Mis peab meie surem murre ollema/
ni kaua ko meie ellame?



Koostm:

L meie woiksimme Jummalat diete tunda
ning tenida. Luk. I, 74. 75.

II. Kuida woiime meie Jummalat diete tunda ning tenida?

R. Oige ussu läbbi / pühha ning jumalakart-
likko Ello sees.

III. Kas need / ke Jummalat tahtwad tunda ning tenida / woiwad ninda el- lada/kui nende kurri Lihha ning werri tahhab?

R. Ei woi mitte / waid ninda kui Jummal
tahhab.

IV. Kust oppeme meie Jummalat ja teina pühha tahtmist tundma?

R. Jummalat Sannast ehk pühhast Kirjast.

II

V. Ken-

V. Kenne läbbi on Jumal oina Sanna annud?

R. Pühade Prohvetide ja Apostlide läbbi/ sest needsinna sed pühad Jummal Mehhed oimad raäinud/ aetud pühast Waimust. 2. Petr. I, 21.

VI. Kes peab Jumala Sanna kuulma ja õppema?

R. Keik need innimesed / ke püüdwad õn-
saks saa.

VII. Kas meie woime Jumala San-
nast keik õppeda / mis meie hinge õn-
nistusseks tarwis lähhab?

R. Ja woime. 2 Tim. III, 15. Et sinna Lapsest
sadi pühha Kirja tunned/ siis woib se sind targaks
tehha õnnistussele / Ussu läbbi Jesusse Kristusse
sisse ning. 17. w. Joh. V, 39.

VIII. Kuida peame meie Jumala sanna
kuulma ning õppema / et meie sest
woiksime Kaswo saa?

R. (1) Peame meie Jumala Kääst pühha
Waimo abbi palluma / sest et meie ilma teimata
ühtegit öiete ei moista. Luk. XI, 13. 2 Kor. II, 12.
Ewes. I, 17. 18.

(2) Peame meie Jumala sanna hästi tähhele
pannema ning meles piddama Matt. XXIV, 15.

(3) Peab meil se kindel nou ollema / et meie
keigest wäest tahhame Jumala tahtmist õppe-
da / ja selle järrele ellada. Joh. VII, 17. XIV, 21.

(4) Peame meie Jumala sanna ninda kuul-
ma ja luggema / kui olleks se üksipäines meile an-
tud ning kästud. Rom. XV, 4. 1 Kor. X, 11.

* IX.

* IX. Mitmesuggune on Jummal
Sanna ?

R. Rahhesuggune 1. on wanna 2. ue Sādusse Sanna.

* X. Mis õppetab se pühha wanna Sādusse Sanna ?

R. Se õppetab need Rāssud / mis Jummal
Israeli rahwale on annud ; ning kolutab enne/
et Kristus piddi tulles / ning mis Õnnistus ja
hāād need usklikud siis piddid sama.

* XI. Mis õppetab se pühha ue Sādusse
Sanna ?

R. Se õppetab / et Kristus meie Õnnisteggia
tulnud on seie Alma sisse / et meie temma sisse
peame uskma ning teima õppetusse järrele ellama.

XII. Kus leiame meie sedda lühhidelt õp-
petud ollewa / mis meie Hinge Õnnistus-
seks meile lāhhāb tarwis moista n. uskuda/
ning mis wanna ning ue Sādusse Ra-
mato sees laiemalt õppetakse ?

R. Katekismusse Õppetusse Pātūkkide sees.

XIII. Mis on üks Pātū ?

R. Se on üks Pā-õppetus / mis meile meie
Hinge Õnnistusseks wāgga tarwis lāhhāb moista
ning uskuda.

XIV. Mitto Pātūkkid on meie Katekis-
musse ramato sees ?

R. Wiis. (1) Jumala X. Rāssud. (2) pühha
ussu Õppetus. (3) Issa meie Pātr. (4) pühha
Kristminne. (5) pühha Altari Sakrament.

I. Bätuf Eh! Oppetus Jummal kümme Rässust.

I. Räss.

Kes on need kümme Rässud annud?

Rõst:
Se kolmainus Jummal / ke keif asjad on
lonud / ke keifide Issand on / kellel ka õige
melewald ning õigus on Rässud anda.

II. Kelle läbbi on temma neid annud?

R. Moseffe läbbi / se olli wagga mees / Israeli
rahwa üllem Pälif ning Kohto-issand.

* III. Mil ajal andis Jummal neid?

R. Sel ajal / kui Jummal Israeli rahvast
sai wäggewal kombel Egipti maalt päästnud ja
arrawinud / ja se olli Mellipühhi essimenne pääw.

IV. Kus paigas andis Jummal neid?

R. Kõrbes Sinai mä pääl.

V. Mil wiisil andis Jummal neid?

R. Raue mürristamise / wäskolõmisse / ja tulles
firega ; paks suits tousis Sinai mä päält otsego
ahjust / ning se kõggona mäggi werrixis.

* VI. Mikspärrast andis Jummal need kümme Rässud ni hirmsast?

R. Sepärrast / et innimesed Jummal säre
quo piddid tundma / ning temma kange wiisla
patto

patto päle ; sest et se pat iggarwesse tulle wäärt
on.

VII. Mis päle kirjotas Jummal
need X. Rääsud?

R. Rahhe kiwui laudade päle ; ning sega tãh^s
hendas Jummal / et meie südda ni korwa on /
kui kiwui.

* Sepärrast ei woi ükski Jummalä käskud
ommasi wäest piddada ning armastada ; agga
Jummal tahhab ja woib sedda korwa kiwui^s
süddant meite seest ärrawotta / wagga süddant
meile jälle anda / ning omma Rääsud sinna sisse
kirjotada Etsek. XI, 19. 20. XXXVI, 26. 27. Jer.
XXXI, 33.

VIII. Kessel on Jummal need X.
Rääsud annud ?

R. Reigile innimestele.

IX. Mikspärrast on Jummal need
X. Rääsud annud ?

R. Sepärrast / et innimesed neist piddid õp-
pema omma patto hädda ning kurjust õiete moist-
ma / ning omma hinge Arsti Jesusse jures abbi
otsima patto wasto.

X. Kui nüüd innimenne saab Jummalä
pole pöörmud / lähhab temmal siis
weel X. Rääsko tarwis ?

R. Ja lähhab tarwis / sest Jummalä käskud
on waggadele kaunis õppetus / et nemmad woi-
wad neist moista / mis hä ja mis kurri on / ja nin-
da omma ello se järrele ajada.

* XI. Mis ôppetawad Jummal
X. Râssud ?

R. Nemmad ôppetawad / et se ei olle ûkspâi-
nes hâ ehk kurri / mis innimesse arwawad hâ
ehk kurri ollewa / waid nemmad katswad sûdda-
me pâle / ning ôppetawad / et ka kurjad sallajad
himnud ning Môtted pattud on / ja et waggad
ka nende wasto peawad pannema.

* XII. Mis peame meie igga ûhhe Râsso
jures tâhhele pannema ?

R. Kui Jummal ûhhe Râsso sees kurja kelab/
siis Râssib temma se jures hâad / ning kui tem-
ma hâad Râssib / siis kelab temma se jures kurja ;
moista / kui Jummal IV. Râssus Râssib Wanne-
mad auustama / siis kelab temma / et meie neid ei
pea pölgma eiga wihhastama.

XIII. Mitme laudade pâle kirjotas
Jummal need X. Râsko ?

R. Rahhe kirwi laudade pâle.

XIV. Mitto Râsko esimesse Laua
pâle ?

R. Kolm : need kolm ôppetawad meid / mis
meie kôhhus on Jummal wasto / et meie tedda
peame ôppema tundma / ûlle keif kartma / ar-
mastama / ja temma pâle lootma.

XV. Mitto Râsko teise laua pâle ?

R. Seitse : need seitse Râsko ôppetawad meid /
mis meie kôhhus on liggimesse wasto / et meie
tedda peame armastama kui issiennast.

XVI.

XVI. Mis parrast on Jummal omma
Käskud kahhe laudade päle kirjotanud?

R. Separrast / et meil kahtega on teggemist
1. Jummalaga. 2. Liggimessega.

XVII. Mis on meil Jummalaga
teggemist?

R. Temma on meie õige Jssand / kedda meie
peame ülle keik kartma ning armastama.

XVIII. Kes on meie Liggimenne?

R. Keik innimesed.

XIX. Mis on meil nendega
teggemist?

R. Meie peame neid armastama / kui isien-
nast.

XX. Kas innimenne wotib Jummalat
armastada ning omma Liggimest
wihkada?

R. Ei woi mitte / sest ke Jummalat süddamest
armastab / se peab ka omma ligimest süddamest
armastama / ning ke omma liggimest wihkab / se
wihkab ka Jummalat / kelle kässud nisuggune
põlgab. 1 Joh. IV, 7. 8. 20.

I. Käsk.

I. Käsk. Mis kelab suur Jummal
essimesse Käsko sees?

R. Et meil ei pea mitte teised wõrad Jum-
malat ollema temma kõrwal.

II. Mis on wõras Jummal?

R. Keik se on wõras Jumal / mis innimenne
ennam

ennam kartab ning armastab / kui sedda suur-
Tummalat / ke taewa / ma / merre / ja keif / mis
nende sees / lonud on ; **moista** / kui kegi innimeste
nähhes ennast hoiab kurja teggemast / agga kui
temma on üks päines ehk omma kurja seltsiga kous /
siis temma ei karta polegi kurja tö teggemast / et
kui se keikewäggewenne Tummal temma jures
on / ke keikis paikus on / keik asjad täab ja näab.

*** III. Mis on müüd se wõra Tummal
tenistus ?**

R. (1) Kui innimenne müüd asjad ennam
kartab ning armastab / kui Tummalat ning tem-
ma kassud.

(2) Kui innimenne tühja asjade pääl lotab /
ehk neist abbi otas / ke ei woi aita ; **moista** /
kui innimested Täht-päwad piddawad / näljas pä-
wa / Karruse / Tuleristi / Jürri ja müüd päwad /
mis ei sünni piddada / ehk kui nemmad nisuggu-
sed Ebba-usko wisid ja kumbed piddawad / mis
Tummal omma sanna sees mitte ep olle kassnud.

(3) Kui innimested rikkusse / auo / hä põlwe /
omma tarkusse ja suurde Issandade pääl lootwad.

(4) On se ka wõra Tummal tenistus / kui
innimenne isgi on Noid / ehk noiade / lausiade ja
sola puhhojade jures abbi otsib.

(5) Kui innimenne jääb ellama omma pattu-
de sees / ning lotab ommeti õnsaks sada oma rum-
malusse ning pattuse ello jures.

**IV. Kui innimenne hääle meel omma
rummalusse ning pattude sisse jääb / kes
on siis tema wõras Jumal ?**

R. Se kurrat / kedda puhhas kirjas kutsutakse
mail

mailma Jummalaks / ke uksmattummade meled
söggedaks teeb / et nemmad Jummalat ei pea
öppema öiete tundma. 2 Kor. IV, 4.

V. Mis käsib Jummal esimesse
kässo sees?

R. Et meie tedda ukspäines ülle keik asjad
peame kartma / armastama / ja teäma päle lootma.

VI. Kuida peame meie Jummalat
kartma?

R. Ei mitte ninda kui kurjad lapsed / waid
ninda kui waggad lapsed ommad Wannamid
kartwad.

VII. Kuida siis kurjad lapsed
kartwad?

R. Need kartwad ukspäines wannamade
hirmo ja witsa ; ni pea / kui nemmad ei nä hirmo /
lähhawat nemmad wallatummaks.

* VIII. Missugused inimessed kartwad
Jummalat ninda kui kurjad lapsed
ommad wannamad kartwad?

R. Keik need / ke siis püüdwad waggad olla /
kui Jummal omma witsa / ehk suurt hädda ning
willetsiust nende päle läkkitab ; agga kui Jummal
omma Witsa nattoke kõrwale panneb / lähhawad
nemmad kurjemaks.

IX. Kuida kartwad waggad lapsed
ommad wannamid?

R. Need ei jätta wallatust mahha witsa ehk
hirno pärrast / waid waggast süddamest ning
selgest armust omma wannemade wasto / kedda
nemmad

nemmad hââl meel ei tahha wallatussega wihs
hastada.

* X. Missuggused innimesseð kartwad
Jummalat wagga laste wihi järrele?

R. Keik need / ke pattust pöörwad / ja panne-
wad keike kurja tö wasto / ei mitte Jummalat raske
nuhtlusse ning hirmo pärrast / waid sepärrast / et
nemmad omma armolist taewast Jssä ei tahha wihi
hastada / sest et temma ni wägga helde ning armos-
linne on.

XI. Mis on se : Jummalat
armastama?

R. Se on hââl meel temma päle mõtlema /
ning keikest süddamest temma järrele iggatsema.

XII. Kuida peame meie Jummalat
weel kartma?

R. Ülle keik asjad / ülle keik innimesseð ning
kurratid.

XIII. Kuida peame meie Jummalat
armastama?

R. Ülle keik asjad / ülle keik keigekallimad ja
armsamad asjad ma pääl ning taewas.

XIV. Mikspärrast peame meie
Jummalat kartma?

R. Sepärrast / et temma on õige ning pühha /
ning se keikewäggewam / ke patto ei jätta nuht-
lematta.

XV. Mikspärrast peame meie Jummalat
armastama?

R. Sepärrast / et temma on üpres wägga
helde

helde ning armolinne / ke meise ihho ja hinge polest
wägga paljo hääd on teinud / ja weel teeb.

XVI. Kust tunnukse / et kegi Jummalat
süddamest kartab ja armastab?

R. Kui innimenne süddamest kiusab keif kure
ja tööd mahhajätma : ja hääd teggema / ning
tännab Jummalat ka siis / kui Jummal hädä
ning willetsust temma päle läffitab.

XVII. Kelle päle peame meie
lootma?

R. Sure Jummalä päle.

XVIII. Kuida peame meie Jummalä
päle lootma?

R. Ülle keif asjad / ennam kui ühhegi innimesse
ehf warrandusse päle.

XIX. Mis on se : Jummalä päle
lootma?

R. Se on / süddamest Jummalä jures abbi
otsima / ning kindlaste uskma / et Jummal tahhab
ja woib aitada.

XX. Kas innimenne woib ennessä wäest
Jummalat ülle keif karta / arma-
stada / ja temma päle lota?

R. Ei woi mitte / sepärrast peame meie Jum-
malast allatsi pühha waino abbi palluma.

XXI. Mis sellele lähhab tarwis / ke
Jummalat püab karta / armastada
ja temma päle lota?

R. Se peab õppema Jummalat ning temma
pühha tahtmist õiete tundma.

XXII.

XXII. Kust õppeme meie Jummalat
tundma?

R. Jummalala pühast sannast.

XXIII. Kuida õppeme meie Jummalat
õiete tundma?

R. Kui meie Jummalala sanna hääle meele kule-
me ja kuusame keikest wäest se järele ellada.
Joh. VII, 17.

XXIV. Kas siis se / ke rummalusse ning
patto sisse jääb / ei woi Jummalat
õiete tunda?

R. Ei woi mitte.

II. Käsi.

I. Käsi. Mis kelab Jummal teise
Käsi sees?

R. Et meie ei pea mitte Jummalala nimme kura-
jaste pruukima ehk asjata suhho wotma.

II. Mis on Jummalala nimme?

R. Jummal isegi / temma pühha sanna / sakra-
mentid / ning keik / kust tedda tunnukse / otseko
innimest ommast nimmest tunnukse.

III. Kuida woetakse Jummalala nimme
asjata suhho?

R. Kui innimenne keike tühja asja jures õp-
peb Jummalala nimme kura wiisi pärrast nimme
tama / ja ütleb : Issa / Poioke / pühha Kristike /
Jesús Kristus hoidko ja keelgo / kes Jummal
sedda taab / minne Jummalala kätte. 2c.

IV. Kui

IV. Kuida wottab innimenne weel Jum-
mala nimme asjata suhho?

R. Kui innimenne Jummalala nimme jures
neab / wannub / lousib / walletelleb / ning pettab.

V. Mis on se : Jummalala nimme jures
needma ?

R. Se on / kui innimessed issiennesse ehk teiste
päle kurja palluwad / ütteldes ; nuhhelgo mind
Jummal / Jummal nähko ning maksko temma
tätte.

VI. Mikspärrast on needmainne
kurri ?

R. Sepärrast / et Jummal ei tahha meie
eiga ligginesse nuhtlust ; waid et meie issiennesse /
keike innimeste / ning ka omma waenlaste
eest peame palluma.

VII. Kelle sarnane on se innimenne / ke
omma ligginesse päle kurja pallub ?

R. Temma on selle sarnane / ke teistele auks
kaewab / ja issi sisse langeb.

VIII. Mis on se : Jummalala nimme
jures wandma ?

R. Se on / kui innimenne Jummalat kutsus
tunnistajaks keike tühja asja jures / ja ütleb : se
on Jummaleest ehk Jummal aita / tõssi.

IX. Mis meie Issand Kristus sest
õppetab ?

R. Matt: V, 37. Teie kõnne olgo ja / ja ; ei
mitte / ei mitte / mis ülle sedda on / se on sest Tig-
gedast.

X. Kas

X. Kas siis tal ei sünni wanda ?

R. Ja sünnib / kui innimenne wannub Jum-
mala Auuks ja liggimesse hääks / ja sedda kosto
wannemad temma päle pannewad / et ta peab
wandma.

XI. Mis on se : Jummal nimme jures lousima ?

R. Kui innimenne Jummal sanna / Issa
meie / ehk mu palwe läbbi tahhab hawad ehk hai-
gust parrandada / ning errakaddunud asjad jälle
leida.

XII. Mikspärrast nimmetakse lousiminne ?

R. Sepärrast / et Jummal sedda omma sanna
sees epolle käsknud / egga tootanud se wiisiga aita.

XIII. Mis on se : Jummal nimme jures wassetellema ning petma ?

R. Se on / kui innimenne Jummal sanna
kurjaste ning teist wiisi ärraselletab / kui koshus
on / ning sedda ussub ning õppetab / mis Jum-
mala sanna ei õppeta.

XIV. Kuida wassetelles innimenne weel ennam Jummal nimme jures ?

R. Kui innimenne tuleb Jummal sanna /
ning ei te se järrele ; kui temma ka käib Jum-
mala sannale ja pallub Jummalat / agga jääb
ommeti omma pattuse ning ruumala ello sees /
wottab ikka omma ello parrandada / ning ei kiusa
ommeti se järrele mitte.

XV. Red-

XV. Kedda pettab sâhârdune
innimenne ?

R. Temma pettab issiennast / ning keik / ke
temma sanna wotwad kuulda.

XVI. Rust tåame meie / et se wâgga raske
pat on / kui inimenne Jumala niine
kurjaste prugib ?

R. Sedda tåame meie Jummalas Ahwerdas
missesi / et Jummal ei jätta mitte nuhtlematta
neid / ke temma Nimme kurjaste prugiwad.

XVII. Mis käsib Jummal siin teise
Kässi sees ?

R. Et meie tedda keike ihho ning hinge hâdda
sees süddamest peame palluma / appi hüüdma /
kiitma / ning tännama.

XVIII. Mis on ühhe wagga inimesse
surem hâdda ?

R. Se patto hâdda ; sepârrast pallub temma
Jummalat allatsi / et Jummal tahhaks tedda
pattust päästa.

XIX. Kas Jummal tahhab meid pattust
päästa ?

R. Ja temma tahhab ja woib meid pattust
päästa. 1. Joh. III, 8. seks on Jummalas Poeg
tulnud / et temma iurrati tõõd ehk pattud piddi
ârrarikkuma.

XX. Kuida päästab Jummal neid pattust /
ke tedda süddamest palluwad ?

R. Temma annab neile woimust patto ülle /
et nemmad ikka patto wasto pannerwad.

XXI. Kas

XXI. Kas siis keife innimeste palwed
fitus ja tanno on Jummalale mele
parrast?

R. Ei olle mitte / waid ükspäines nende palwed on Jummalale mele parrast / ke pattust pöörwad ning Jummalale sanna kuulwad.

XXII. Kelle palwed ep olle mitte Jummalale mele parrast?

R. Nende palwed ep olle Jummalale mele parrast / ke omma patto ning rummalusse sisse jätwad. Joh. IX, 31. meie täame / et Jummal neid pattusid ei kule / waid kui kegi Jummalakartlik on / ning teeb temma tahtmist / tedda kuleb temma.

III. Käsk.

I. Käsk. Mis käsib Jummal

III. Käsko sees?

R. Et meie peame pühha päwa pühhitsema.

II. Missugguse päwa on Jummal pühha päwaks saadnud?

R. Kui Jummal kae päwade sees keif asjad sai lonud / hingas temma seitsmel päwal / ning käsib sedda pühhiteda lomisse tõ mällestusseks.

III. Kas siis meie pühha päaw weel on se seitsmes päaw?

R. Ei olle mitte. Seest kui meie Jssand Jhesus Kristus omma kallil surmaga meid sai lunastanud / ning kolmandal päwal ülestõusnud / sadis pühha Kristi - foggodus nädala esimesse

messe päwa pühha päwakš / meie Jffanda Jē
susse Kristusse kallu lunnastamisse ja ülestousmisse
mällestussekš ; ja se on nüüd nädala essimenne
päaw / mis meie pühha päwakš kutsume.

* IV. Ous siis weel teised pühhad
päwad?

R. Ja on / Mellipühha / Joulo / Lihhawotme/
ning muud teised pühhad.

* V. Mikspärrast on need teised pühhad
sätud?

R. Sepärrast et meie neil päiwił koggodusse
sees teine teisega peame ennaste mele tulletama
sedda mis Jummal meile / ning teistele on hää
teinud.

VI. Mis on se : pühhitsema?

R. Se on / keik mu ark päwa tō mahhajäts
ma / jutlust ning Jumala sanna süddamest kuul
ma / tähhele pannema / ja Jummal armu läbbi
omma ello se järrele parrandama.

VII. Kas siis se / ke omma ello süddamest
ei parranda / pühha päwa pühhitseb?

R. Ei pühhitse mitte / waid temma kuhjab
Jummal nühelust ennese päle / et temma kuleb
Jummal sanna ja ei holi sest mitte.

VIII. Kas siis meie ei pea muil päiwił
ka Jumala sanna tähhele pannema?

R. Ja wist peame iggapäaw Jummal sanna
tähhele pannema / meles piddama / ja omma
ello allati parrandama. Laul. I, I. 2.

IX. Mis parrast kâstasse siis / et meie
peame pühha pawa pühhitsema?

R. Separrast et meil arkpawal ka muud on
teggemist; siis on Jummal heldest armust meie
wasto koggona pühha pawa saadnud meie hinge
hääks/ et meie sel pawal woime õppeda / mis kog-
gonal nâddalal meie parrandamiseks tarwis on.

X. Eks siis sest sa kûl / kui inimenne Jum-
mala sanna kõrwadega kuleb?

R. Ei mitte; waid separrast peab iggaüks/
ke püab hinge õnne / Jummal sanna kuulma/ et
temma omma ello woiks parrandada.

XI. Kuida woib inimenne omma ello
Jumala sanna järrele parrandada?

R. Kui temma Jummal sanna õiete õppeb
omma patto hâdda / ning mis eal kurri on / tund-
ma / ning omma Issanda JEsusse jures abbi
otsima.

XII. Mis parrast peab inimenne JEsusse
jures abbi otsima?

R. Separrast et temma tahhab ja woib wois-
must patto päle sata teikile / ke süddamest tedda
pallurad.

XIII. Mis kelab Jummal III. Kâsso
sees?

R. Et meie ei pea mitte jutlust ning Jummal
sanna põlgma.

XIV. Kes põlgab Jummal sanna?

R. Ke Jummal sanna ei holi/ ning ei tahha
sedda kuulda egga õppeda.

XV. Kes

XV. Kes põlgab weel Jummalasanna?

K. Ka need põlgwad Jummalasanna / ke tullerwad jutlust ning Jummalasanna kuulma; agga nemmad wirwitawad omma aega tühja jut-
tudega / lobbisewad / ehk teggewad muud wallato
tööd / kui Jummalasanna kuulatakse.

XVI. Kes põlgab weel Jummalasanna?

K. Need põlgwad ka Jummalasanna / ke kül
hasti sedda luggewad ja kuulwad / agga warsti
unnustawad / lähhawad kortso ehk mu paika / la-
kuma / riidlema ehk muud kurja tööd teggema.

XVII. Kas siis need ka põlgwad Jummalasanna / ke sedda õppewad ja moistwad sest paljo lobbiseda?

K. Wist põlgwad need ka Jummalasanna /
ke paljo sest moistwad / agga omma ello ei wotta
se järrele ajada.

XVIII. Mis keeltakse weel pühha- pärwal?

K. Keik tõ / mis arkpärwal tehakse / ning keik
tõ / mis kelab / et innimenne Jummalasannast
ei woi õiget kasu saada.

XIX. Mis tõ keeltakse weel?

K. Keik patto tõ / kombes ja kõnned / moista/
liaste joma / ehk teistele andma liaste jua / taplema /
riidlema / ning mis sellesuggused kurjad wiisid
ennam on.

XX. Kas siis patto tõ ei keelta
arkepäwal?

R. Ja wist keeltakse pat iggal ajal / sest et se/
te patto teeb / on kurratist. 1 Joh. III, 8.

XXI. Ons siis pattud pühhapäwal
surema nuhtluse wäärt?

R. Ja on / sepärrast et se päaw on meie hinge
õppetuseks ning parrandamisseks sätud / ning
üks wallato innimenne pruukib sedda päwa omma
hinge hukatusseks.

XXII. Kas siis keik tõ keeltakse?

R. Ei keelta mitte.

XXIII. Mis tõ ei keelta mitte pühha-
päwal?

R. Keik se tõ ei keelta / mis tehakse Jummal
sanna ning Rasko järrele.

XXIV. Mis tõ tehakse Jummal Rasko
järrele?

R. Keik tõ / mis tehakse meie tarwiduseks /
ning liggimesse abiks / *moista* / roga teggema
ei mitte liaks / waid ni paljo / kui ihho toituseks
tarwis lähhâb / haiged katsma / tulle kahjo / we-
hâdda / ning keike mu hâdda sees liggimest aits-
ma 2c.

IV. Rask.

I. Mis käsib Jummal neljanda Rasko
sees?

R. Et meie peame omma Issa ning Emma
auustama.

II. Kes

II. Kes on meie Issa ning Emma?

R. Jummal ei arwa ükspäines neid meie wannamiks/ ke meid sünnitarwad ja kaswatavad ; waid Issa ning Emma assemel on keiksuggused Wannemad / Kunningad / Kohtowannemad/ Moisa : ning leibawannemad / Öppetajad / ning ke meid kolis õppetawad 2c.

III. Mis on se : Wannemad auustama?

R. Se on : Wannemad armsaste ning kalliste piddama / nende sanna kuulma / ja nende mele parrast teggema.

IV. Miksparrast meie peame wannemad armsast ning kalliste piddama?

R. Separrast et keik sannakuulminne peab süddamest tulles ; agga kui kegi teeb wanne made tõõd pahha melega/ ning üllemeelde / siis ei maksa se ühtekit Jummalale ees.

V. Kas peame ka neid wannemid auustama/ ke waljud on?

R. Ja peame ka nende wannemade sanna kuulma/ ke waljud on/ ning raske tõõd meie päle pannerwad.

VI. Kui wannemad peaksid kaskima/ mis kurri on / kas siis peab nende sanna kuulma?

R. Ei pea mitte. Siis peab Jummalale sanna ennam kuulma/ kui innimeste sanna. Teg. V, 29.

* VII. Mikspärrast peame meie wanne-
made sanna kuulma?

R. Sepärrast et Jummal sedda tahhab ning
käsib; ke nüüd hä melega ning Jumala sanna
pärrast wottab wannemade sanna kuulda / tedda
arwab Jummal omma sullaseks / ümmerdajaks
ning lapsesks.

VIII. Mis tootab Jummal neile/
ke sannakulelikkud on?

R. Jummal tootab / et nende käsfi peab hästi
kaima / ning nemmad kaua peawad ellama Ma
pääle.

IX. Kas siis keife sanna kuuljade käsfi
kõib hästi?

R. Ja kõib hästi Jummal tahtmissse / et kül
mitte keife innimeste mõttede järrele.

X. Kelle käsfi kõib siin hästi innimeste
mõttede järrele?

R. Nende käsfi kõib hästi innimeste mõttede
järrele / ke rikkad / ja sure auo sees on / ja kellel
hä põlw on siin ilmas.

XI. Kelle käsfi kõib hästi Jummal
tahtmissse järrele?

R. Nende käsfi kõib hästi Jummal tahtmis-
se järrele / ke rikkad / auo / ning kurjad himmud
põlgwad / ke omma risti iggapäaw ennese päle
wotwad / ning JEsusse mele pärrast ellawad.

XII.

* XII. Kuida woib nende käsfi hästi käia/
ke ommad kurjad himmud peawad läni-
matama / ning iggapäaw omma risti
enne se päle wotma ?

R. Sepärrast käib nende käsfi hästi / et se
keik tulleb hinge hääks ning õnneks / kui nemad
jārgeste omma kurja himmude wasto pannewad.

XIII. Kas siis keik sannakulelikkud kaua
ellawad Ma pääl ?

R. Ei ella mitte keik sannakulelikkud kaua siin
Ma pääl.

XIV. Mikspärrast forristab siis Jummal
monningad sannakulelikkud warra-
minne siit ilmast ärra ?

R. Sepärrast et nemad ei pea ueste kurja
pattuse seltsi sekka sattuma ning hukka sama.

XV. Ous siis Jummal tootus ilma
asjata ?

R. Ei olle mitte / sest se tõssine Jummal teeb
ikka tõeks / mis temma tootab.

XVI. Kui keike sannakulelikkude käsfi
siin ilmas ei käi hästi / ja keik kaua ei
ella / kuida Jummal tootus
saab tõeks ?

R. Jummal tootus saab tõeks ei mitte inni-
meste / waid Jummal tahtniste järrele.

XVII. Mis on siis Jummal
tahtminne ?

R. Kui temma tunneb omma lastele se hä ol-
lewa /

sewa / siis annab temma se ajalikko hā pōlwe as-
semel iggarwest rōmo / ning hā pōlwe ; ja ajalikko
pitka ea assemel annab Jummal iggarwest ello /
ja ninda saab temma tootus ommeti tōeks.

**XVIII. Mis kelab Jummal IV. Rāsto
sees ?**

R. Et meie ei pea ommad Wannamad pōlg-
ma egga wihhastama.

XIX. Kes pōlgab ommad Wannamad ?

R. Se pōlgab ommad Wannamad / ke neist
ei holi / se / ke kurjad kōnned nende pāle tōstabi
sōimab ja teotab neid.

XX. Kes wihhastab Wannamad ?

R. Need wihhastawad Wannamad / ke kan-
getaelsed on / ning ei te mitte / mis kāstakse.

**XXI. Mis āhwerdab Jummal neile / ke wan-
namad pōlgwad ja wihhastawad ?**

R. Salomo Kuninga Namato XXX, 17. dōs-
takse : Ke Issa naerab / ning ei tahha emā sanna
kuulda / selle silmad peawad kaarned wāljanokki-
ma / ning kotka pojad neid ārrasōma.

**XXII. Kas siis sesinnane nuhtlus tulles
keikide pāle / ke wannamad pōlgwad ?**

R. Ei tulle kōl se nuhtlus keikide pōlgajade pāle.

**XXIII. On siis Jummal āhwerdaminne
ilmaasjata ?**

R. Ei olle mitte ; sest se tōssine Jummal lākki-
tab mondaford ka teised nuhtlussed sannakuul-
mattummade pāle siin ilmas / ehk pārrast igga-
wesse pina / ning se on weel rāstem nuhtlus.

V. Rāst.

V. Käss.

I. Mis kelab Jumal wienda Käss
sees?

K. Et meie ei pea mitte tapma.

II. Redda meie ei pea mitte tapma?

K. Omma liggimest.

III. Kes on meie liggimenne?

K. Keif innimesse / ke eal ma pääal ellawad /
kellel meie abbi tarwis lähhab.

IV. Mitmesuggune on se tapminne?

K. Meie Issanda Jesusse õppetusse järrele
on se tapminne neljasuggune. (1) Süddamega
(2) Palle ehk näoga (3) Kelega (4) Käega ning
muil wiisil.

V. Kuida innimenne tappab
süddamega?

K. Kui temma liggimest wihtab / ja tahhab
hää meel temmale kurja tehha.

* VI. Ons siis keif wihta keeltud?

K. Keif mu wihta on keeltud ; agga se wiht
ha on ükspäines hää / kui kegi on wihtane pat-
to tõ päle / mega Jummalat wihtastakse.

VII. Kuida tappetakse palle ja
näoga?

K. Kui innimenne wihtasest süddamest om-
ma liggimesse päle wäriti watab / et ka wihta
temma pallest tunnuks ; ehk kui ta heldeste tei-
se päle watab ; agga kurja ommas süddames
temma päle motleb.

VIII. Kuida tappetakse kelega?

R. Kui inimenne omma liggimest sõimab/
teotab / laitab / ning kurja temma päle pallub.

IX. Kuida tappetakse kättega?

R. Kui inimenne omma liggimest süta ehk
su pärrast waeseks pekساب / kirwe / mõõga / püssi/
ehk mu riistaga / ehk lõõb tedda koggones surmiks.

X. Kuida tappetakse muil wiisil?

R. Kui kegi oma liggimest sunnib liaste joma/
ehk panneb wägga raske tõ temma päle / ehk ei
aita ligimest hädä sees. 2c.

* XI. Kas siis kohtowannentad teggewad
V. Rääso wasto / kui nemä kääswad kur-
jateggiad nuhhelda ehk hukkata?

R. Ei te kohtowannemad mitte V. Rääso wa-
sto / kui nemä kääswad kurjateggiad nuhhelda
ehk hukkata / sest et Jummal isä sedda on kääs-
nud. Rom. XIII, 1. 2. 3.

XII. Mis keeltakse weel V. Rääso sees?

R. Et meie ei pea oma liggimesse hinge tapma.

* XIII. Mis pärrast keeltakse ka hinge
tapmist?

R. Sepärrast et hing paljo kallim on kui ihho.

XIV. Kuida tappetakse liggimesse hing?

R. Kui inimenne Jummalä tahtmist ei mõis-
ta / ja arwatelleb omma rummalä ja pattuse ello
lääbi ka teisest ninda ellama ; sest se päle tulleb ig-
gawenne surm.

XV.

XV. Mis kâstasse V. Kâsso sees?

R. Et meie peame omma liggimest aitma /
ning temmale hâad teggema keike ihho ning hinga
ge hâdda sees.

XVI. Mis on ihho hâdda?

R. Keiksuggune haigus / wigga ning hâdda /
mis eal liggimestel woib sündida / kui temma on
allasti / wangis / tulle ehk we hâdda sees / kui tem-
ma! janno / nâlg / ehk muud mîddakit waja on.

XVII. Kuida peame meie liggimest aitma?

R. Hâ melega / ning keikest sündamest.

XVIII. Kas siis se ep olle mitte Jumma- la mele pârrest / kui kegi pahha me- lega aitab?

R. Kui kegi pahha melega aitab / se ep olle
mitte Jumala mele pârrest; waid Jumal arwab
sedda ninda / kui ep olleks temma liggimest mitte
aitnud.

XIX. Mis on hinga hâdda?

R. Hinga hâdda on se pat / kui innimenne
jâab ellama omma patto sees / ning ei pea mitte
õiget murret omma hinga eest.

* XX. Eks Jumal ükspäines aita hinga hâdda sees?

R. Jummal ükspäines aitab meid pattust
ninda / et temma woimust ning wâkke annab
patto päle / et meie woime patto wasto panna.

XXI.

XXI. Kuida woib süs innimenne teine
teist hinge hädda sees aita?

R. Minda kui temma esmalt isfi süddamest
pattust pörab / et temma woib omma wagga el-
lo ning fanna läbbi omma liigaimest mainitseda /
et temma ka woiks pattust pörda.

VI. Käst.

I. Mis kelab Jummal kuenda Käsko
sees?

R. Et meie ei pea mitte abbiello ärrarikma.

II. Kas süs Jummal siin kelab abbiello-
rikmist ükspäines?

R. Ei kela mitte ükspäines abbiellorikmist ;
sest Jummal watab innimesse süddame sisse ; se-
pärast kelab temma siin keik sedda / kust üks rop-
ello ning abbiellorikminne tulleb.

III. Mis süs ülleüldes keeltakse?

R. (1) Keik roppud himnuid (2) keik roppud
kõnned ning laulud. (3) hora ning pordo ello.
(4) abbiellorikminne (5) laiskus (6) liigjominne
ning prassiminne (7) Mailma lust ning rõõm.

IV. Missuggused on need roppud
himmud?

R. Kui meesterahwas ihhaldab liga himmu-
dega naeste rahwast / ehk naesterahwas ihhaldab
ning jookseb meeste rahwa järrele. &c.

V. Mis.

V. Missuggused on need roppud kõnned
ning laulud ?

R. Kui innimesed roppust ning hora tõõst
hää melega kõnnelewad ja laulwad.

VI. Mis on hora ning pordo ello ?

R. Kui wallalinne rahwas ühhe roppo ello
sees ellawad ja teggewad omma roppo himmude
järele.

VII. Mis on abbiessorikminne ?

R. Kui naene ihaldab teised mehhed / ning
mees teised naesed ehk tüdrukud / ehk kui abbiel-
lo rahwas teine teisega kurjaste ellawad.

VIII. Ons siis se ka abbiessorikminne/
kui abbiellorahwas kurjaste
ellawad ?

R. Ja wist on se ka Jummal ees abbiello-
rikminne / kui abbiellorahwas taplewad / riidle-
wad ning teine teise wasto wiha piddawad.

IX. Mikspärrast keeltakse siin laiskus.

R. Sepärrast et roppud himmud laiskusse
lâbbi woimust sawad ; sest laiskus on kurrati
Pääpaddi.

X. Mikspärrast keeltakse siin ligajomist
ning prassimist ?

R. Sepärrast et Kurrat ligajomisse lâbbi
wottab kurjad himmud kaswatada.

XI. Missuggune Mailma rõõm on se/
mis siin keeltakse ?

R. Keif se Mailma rõõm keeltakse / me lâbbi
innimesed Jummal kâssust ning tahmisest
ärre

ärratagganewad / ning omma furja himmo pär-
rast fokko tullewad hüppama / fargama. 2c.

XII. Mikspärrast keeltakse siin mailma
rõõm?

R. Sepärrast/et se kurrat se jures need fur-
jad himmud kũlwab ning kaswatad.

XIII. Kas mailma rõõm selgeste keeltak-
se Jummalala saana sees?

R. Ja wist keeltakse mailma rõõm i Joh.
II, 15 16. Urge armastage Mailma / egga sed-
da / mis Mailmas on; kui kegi mailma armas-
tab / selle sees ep olle mitte taewase Jssa Ar-
mo. Sest keik / mis ma ilmas on / lihha himmo/
silma himmo ning kõrk ello ep olle mitte taewas-
se Jssast / waid Mailmast / ning mailm lähháb
hukka / ning temma himmo / agga ke Jummalala
tahtmist teeb / jääb iggawest.

XIV. Mis käsib Jummal VI. Kässo sees?

R. Et meie puhtaste ning kassinaсте peame
ellama.

XV. Mis on puhhas ning kassin ello?

R. Kui inimenne Jummalala armo lábbi om-
mad roppud himmud tallitab / háád himmud ar-
mastab / háád kõnned rákib / ning hoiab ennast
se eest / mis need furjad himmud woib sata ning
kaswatada.

XVI. Mis on nüüd keike inimeste koh-
tus VI. kässo järrele?

R. Et nemmad peawad kassinaсте ellama / ja
ennast hoidma mailma rõõmo / lajomisse / ning
lais-

laiskusse eest / seft et nende lābbi roppud himmud
woimust sawad.

* XVII. Mis kāstasse siis wallalisset
rahwal?

R. Et nemmad pearwad puhtaste ihho ning
hinge polest ellama / ning liade himmude wasto
pannema.

* XVIII. Mis kāstasse siin abbiello-
rahwale?

R. Et nemmad pearwad teine teist armasta-
ma / ning auustama / ning omma abbiello sees
kassinaste ning puhtaste ellama.

VII. Kāst.

I. Mis kelab Jummal seitsme Kāssō
sees?

R. Et meie ei pea mitte warrastama.

II. Mis on se warrastaminne?

R. Se on liggimesse Omma / rahha ehk
warra wotma / kawwala kaupā ning pettise tōga
ennese pole kiskma.

III. Mitmesuggune on se wargus?

R. Kahhesuggune (1) teine arwalik (2) tei-
ne fallaja wargus.

IV. Mis on se arwalik wargus?

R. Se on / mis keik innimesed ka tādwad
wargus ollewa / kui kegi O ehk pāwa ajal om-
ma liggimesse warrandust ehk muud riistad ar-
rawottab ehk tedda risub.

V. Mis

V. Mis on se salla wargus?

R. Se on keik üllekohtune tõ / mis se surem
innimeste hull ei arwa wargust olla / kui in-
nimenne sest ei holi / et teisele kahjo sünnib / kui
temma isfi agga nou parrast omma kastro woib
saa.

VI. Missuggused innimested woitwad sallaja warrastada?

R. Keiksuggused innimested. (1) Ma-ning
kohtowannemad (2) perre ehk leiba wannemad.
(3) allamad ehk perre. (4) keik mu innimeste
suggu.

* VII. Kuida Ma-ning kohtowannemad warrastawad?

R. (1) Ma-wannemad ning Herrad warrasta-
wad / kui nemmad allamad wägga sure makso-
ga waewawad / ehk hakkawad üllekohtusel kom-
bel söddima / ning tewad ninda ommad allamad
waeseks. Ef. I, 23. 33.

(2) warrastawad kohtowannemad / kui nem-
mad andede parrast õigust moistwad. 2c.

VIII. Kuida warrastawad perre ehk leiba wannemad?

R. (1) Kui wannemad omma perrele ei mak-
sa sedda / mis kohhus on neile maksa.

(2) kui need / kellel Jummal middakit on
annud / ei anna waestele anded / ehk andwad
wägga pissut.

IX. Kuida warrastawad allamad?

R. (1) Kui nemad hää melega ei tahha maksta
omma

omma Wannamille / mis nende kōhhus on/ ning
mis nemmad ka joudwad maksta.

(2) Kui perre on laisk/ ei wisi tōōd tehha/ ning
ei teni truiſte; kui nemmad ka ſeſt ei holi et wan-
namille kahjo ſunnib.

(3) Kui palgaliffed / pāiliffed/ ning mu tō rah-
was / wotwad tāt hinda / ning ei te mitte/ mis
kōhhus on tehha / waid on laisad.

**X. Kuida ſiis keik mu innimeſſe ſuggu
warrastab teine teiſe kääſt ?**

K. (1) Kui nemmad ei te ſedda/ mis õige on/
omma tō ning kauba jures.

(2) Kui nemmad kahheſugguſt moōto pidda-
wad/ ſuremaga waſtowotwad / ning wāhhemaga
wālja andwad.

(3) Kui nemmad ſe pāle/ mis nemmad teiſtele
laenawad/ wāgga ſure kaſwo wotwad.

(4) Kui nemmad waeſte kääſt kaſwo wotwad/
fellele peaks ilma laenatama.

(5) Kui nemmad hā kaupa kurlaga ſeggawad
ehk omma kaupa eest wāgga ſure hinna wotwad
ehk omma wilja mārjaſ kaſwad.

(6) Kui nemmad ſedda / mis nende holeſ on
antud / ſalgawad / ning taggaſi ei anna.

(7) Kui nemmad omma wōlga ei makſa / et
neil kōl on joudo.

(8) Kui nemmad liggimeſſe omma leidwad/
ning ei anna ſedda mitte temma kätte.

(9) Kui nemmad tādwad / kuhho liggimeſſe
warrandus on witud/ ning ei juhata tedda mit-
te ſinna jure. 2c. Wata need ja keik niſugguſed
kōmbed on Jummalala ees wargus.

E

XI. Ous

XI. Ous siis se ka wargus / kui innimes-
sed omma warra pillotawad ?

R. Ja se on ka wargus / kui innimesse omma
warra prassimisse / liajomisse ning mu wisiga pil-
lotawad.

XII. Ous se ka wargus / kui innimesse
laiskusse pärrast kerjawad ?

R. Ja se on ka wargus / kui innimesse laisk-
kusse pärrast kerjamisse päle heitwad / ning ei wisi
tööd tehha.

XIII. Mikspärrast on se ka
wargus ?

R. Sepärrast et Jummal käsib tööd tehha /
et meie sega / mis meie omma töga same / woik-
sime omma liggimest aita. Ke nüüd laiskusse
pärrast ei woi liggimest aita hädä sees / se war-
rastab sedda temma kääst / mega temma tedda
olleks woinud aitada.

XIV. Mis õppetab Jummal sanna
wargussest ?

R. Jummal sanna õppetab / et Jummal ei
anna wargusse patto mitte andeks / kui warras ei
maksä sedda / eiga taggasi anna / mis temma on
warrastanud.

XV. Eks olle se küll / kui warras kahhet-
seb omma wargusse tööd ?

R. Ei olle mitte küll. Kui se kahhetseminne on
õige ning tõsine / siis peab temma ka wargust
taggasi maksma ning tassuma. 3 Mos. VI, 4.

XVI.

XVI. Kas meie sedda leiame / et se on
sündinud ?

R. Ja meie leiame Luf. XIX, 8. et üks tõsneri
üllem / nimmega Sakkeus sedda on teinud / ning
pālegi nellivõrra kätte tassunud / mis temma enne
teiste kääst olli ärrapetnud.

XVII. Agga mis nou on siis / kui need et
ella / kelle kääst temma on war-
rastanud ?

R. Se parram nou on / et temma waestele /
kellel tarwis on / sedda annab.

XVIII. Agga kui temmal ep olle
maksta ?

R. Siis peab temma surema holega sedda
kahhetsema / ning Jummalat palluma / et Jum-
mal tahhaks temmale sedda andeks anda / ning
temma assemel jälle tassuda.

XIX. Mis kāsib Jummal VII. Kāssō
sees ?

R. Et meie peame aitma omma liggimesse
warrandust kaswatama ning hoidma.

XX. Redda peame meie aitma ?

R. Meie peame keif innimesed aitma / kellele
meie abbi tarwis lähhab / isfiarranis neid wae-
sed / ke Jummalat süddamest kartvad.

XXI. Kuida woime meie omma liggi-
messe warrandusse kaswatada ning
hoida ?

R. (1) Kui meie iggaühhele teina oma jättame.

(2) Kui meie liggimessele hädä sees laename/
ehk hä nouo temmale anname.

(3) Kui meie tedda omma jure juhhatame
ning kui fegi sedda jälle kätte annab/ mis temma
pettisel kombel olli ennese pole kistnud.

(4) Kui meie tööd teme/ et meil ep olle tarwis
laiskusse pärrast kerjada / ning et meie ka teised
waesed woiksimä aitada.

VIII. Käsk.

I. Mis keeltakse VIII. Käsko sees?

K. Et meie ei pea mitte üllekohto tunnistama
omma liggimesse päle.

II. Mis on üllekohto tunnistus?

K. Keik walle / mis liggimesse päle räkitaakse/
ehk kui fegi furjaste sedda mõtleb / mis ei olle
tõssi / kui fegi tedda pettab / keeld peksab / ning
furjad kõnned temma päle tõstab.

III. Kuida wassetelletakse liggimesse päle?

K. (1) Kohto ees (2) mu seltsi sees.

* IV. Kuida räkitaakse wasset ehk üllekoh- to tunnistust kohto ees?

K. (1) Kui tunnistusse mees ei rägi sedda/ mis
tõssi on/ ehk on sest waid / mis temma peaks üle
lesrääkima.

(2) Kui teine teise päle ilma asjata kaebab.

(3) Kui se / kellel süüd on/ sedda salgab.

(4) Kui teine wottab teise furja tö wabbandada.

(5) Kui Kohtowannamad moistwad üllekohhust.

V. Kui-

V. Kuida rägitaſſe wasset liggimeſſe
päle mu ſeltſi ſees?

R. (1) Kui ſedda liggimeſſeſt rägitaſſe / miſ
ep olle tõeſi / ehk miſ ep olle öiete tåda.

(2) Kui liggimeſt teiſte ees teotakſe.

(3) Kui neid kideatakſe / ke kurjad on / teiſe kaha
juks / ke ſedda uſſub.

VI. Kas ſiis ſünneb ſedda kurja ülleſ.
råtida / miſ meie tåame tõeſi
ollewa?

R. Kui kegi pahhaſt meleſt ſedda kurja ommaſt
liggimeſſeſt rägib / ning laiale laotab / miſ tõeſi
on / ſiis on temmal ommeti ſeſt suur ſü Jummal
ees.

VII. Kellele ſünnib ſiis teiſte pattud
tåda anda ?

R. Kui liggimenne meie mainitſuſſeſt ei holi /
ſiis ſünnib meie temma hinge hääks temma pat-
tud tåda anda neile / kelle kohhuſ on tedda mai-
nitseda / olgo kohtorwannemad / Öppetajad / ehk
muud wannamad.

VIII. Miſ on ſe: Liggimeſt petma?

R. Se on / kui kegi pahhaſt meleſt ſedda om-
maſt liggimeſſeſt ülleſrägib / miſ temma peaks
ſallaja piddama. Seine aſſi on ſe petminne / miſ
Jummal VII. Råſſo ſees kelab.

IX. Miſ on ſe: Keeld peksina?

R. Se on / kui kegi omma liggimeſſe päle
kurjad kõnned tõſtab / ning hõ melega teiſte ees
tedda ärrateotab.

X. Mis keeltakse weel VIII. Rässo
sees?

R. Keik kurbjad ning tühjad juttud. Matt. XII,
36.

XI. Mikspärrast on ka tühjad juttud
keeltud?

R. Sepärrast/et tühjad juttud Jummal ees
ei olle mu kui walle/ning et nende läbbi ka pal-
jo kurja liggimessest rägitaakse.

XII. Mis käsib Jummal VIII. Rässo
sees?

R. Et meie peame omma liggimesse eest kost-
ma/keik hääd temmast kõnnelema/ning keik as-
jad hääks käämma.

XIII. Kuida peame meie temma eest
kostma?

R. Kui meie middakit kurja temmast kuleme/
mis ei olle tõsti/siis peame temma eest kostma/
ning üllestunnistama/et temma on ilmasüta.

XIV. Kas peame meie hääd temmast
kõnnelema?

R. Ja peame hää melega sedda temmast räs-
tima/mis temma hääd on teinud.

XV. Kas peame siis kurja tõ hääks
kiitma?

R. Ei pea mitte/waid kui meie issi Jumma-
lat kartame/siis on meie kōhhus tedda mainits-
seda/agga mitte temma tõõd keikile kulutada.

XVI.

XVI. Mikspárrast kásib Jummal sedda?

R. Sepárrast et Jummal meile meie keeld on
annud sedda rákida / mis õige ning tõssi on. E-
wefel. IV, 25.

IX. ning X. Kásk.

I. Mikspárrast nimmetakse liggimesse
kodka / naest / sullast / ümnerdaja rc.

R. Sedda keif nimetas Jummal ülles Juda
ning Israeli rahwa ning nende ma wiisi ning
kõnne párrast.

* II. Mis isfi wiis ning kõnne olli
neil?

R. IV. Mos. XXXVI, 5-11. Káskis Jummal / et
iggaüks omma ennese suggu ma seest ennesete
pidi seltsi wotma / ja mitte teisest suggust kassi-
ma / sepárrast kelis Jummal: sinna ei pea mitte
himmustama liggimesse kodka / eiga temma pá-
randust ennese pole kiskma / ning sepárrast ei pea
sinna mitte teisest suggust naest wotma.

* III. Mikspárrast keeltakse isfiárranis:
sinna ei pea mitte liggimesse naest
himmustama?

R. Jummal olli Juda rahwal nende südda-
me kängusse párrast lubba annud omma naesist
ennast árralahhutada / ja neile ühhe lahutusse
ramato anda / kui nemmad ei sündind rahho sees
teine teisega ellama.

Et nüüd monningad omma Kurja himmude
pärrest ommaft naesist ilmaasjata ennast lahhu-
tasid / ning teisi naesi ihhaldasid / sepärrest ielab
Gummal: sinna ei pea mitte himmustama omma
liggimesse naest.

* IV. Mikspärrest keeltakse: sinna ei pea
mitte himmustama liggimesse sullast/
ümmerdaja?

R. 2 Mos. XXI, 1. seq. Olli Gummal käsko an-
nud / et Israeli rahwas igga seitse aasta takka
omma perre / mis nemmad ommaft suggust ollid
ostnud / piddid lahti lastma. Et nüüd monnin-
gad sullased hää melega weel kaueminne tahtsid
omma issandade jure jää; siis Gummal kelis / et
teised ei piddand neid ärraawwatellema; sinna
ei pea mitte himmustama omma liggimesse sullas-
sed ehk ümmerdajad / ke omma wannemade jure
tahtwad jääda.

V. Mis meil nüüd nende käskudega on
teggemist?

R. Ja wist on needsinna sed käskud ka meile
antud; sest et meil küll need Israeli rahwa kom-
bed ep olle / ommeti kelab Gummal keik innimes-
sed / et nemmad ei pea omma liggimesse pär-
randust / naest / sullast / ümmerdaja himmustama/
sedda möda / kui VI. ning VII. käsk meid õppetab.

VI. Kes awwatelleb omma liggimesse
perre?

R. Se awwatelleb omma liggimesse perre /
ke neile ennam palka ja parrama pöölwe tootab /
kui neil enne on olnud / et nemmad agga ommaft
wan-

wannast issandast ehk perremehhest peawad är-
tullesma.

VII. Kas arwatellessimine on ni wägga
kurri?

R. Wist on se kurri; sest Jummalas kâst õp-
petab ka se kurja ollewa / kui tegi himmustab
omma liggimesse perred ärwaawatelda / et tem-
ma neid kûl ei olle aukutellenud.

VIII. Kuida nimmetakse ühhe sannaga
sedda / mis Jummal X. Kâskude
sees kelab?

R. Keif / mis Jummal kelab / nimmetakse
pattuks.

IX. Mis on pat?

R. Pat on keif se / mis Jummalas Kâsko wa-
sto on.

X. Mitmesuggune on pat?

R. Kahhesuggune (1) pârriis pat / mis X.
Kâsko sees keeltakse (2) teggo pat mis IX. Kâsko
sees keeltakse.

XI. Mis on pârriis pat?

R. Se on se suur hinge hâdda / mis meie om-
mast wannemist pârriime / et meie ommast wâest
ei kolba hâad tehha; agga ussinad ning walmid
olleme kurja teggema.

XII. Mis on teggo pat?

R. Keif / mis meie ning mõtte / sanna ning
kõnne / tõ ning teggudega Jummalas kâskude
wasto tehakse.

E f

XIII.

XIII. Mis keeltakse nüüd IX. küss sees?

R. Keif kurjad himmud ja mõtted / mis in-
nimenne armastab.

XIV. Missuggused on need kurjad himmud?

R. (1) **Baedus** / kui kegi häälel näab/
et liggimessele kurja tehakse / ehk / kui temmal
sest on melehaigus / et ligimesse küssi hästi käib.

(2) **Rahha ahnus** / kui innimenne kiusab
rikkust ning warrandust foggoda / ning ei olle
sega rahhul / mis Jummal temmale annab.

(3) **Auo ahnus** / kui innimenne surema auo
püab / kui liggimessele on.

(4) **Häa põlwe himmo siin ilmas** / kui
innimenne himmustab omma kurja tahtmise jär-
rele ellada.

* XV. Ons siis rikkus pat?

R. Rikkus ei olle mitte pat / kui Jummal sed-
da annab / ning kui innimenne sedda diete pru-
tib Jummal auuks / ning liggimesse hääks.

* XVI. Mikspärrast siis ei pea meie mitte rikkust himmustama?

R. Sepärrast et need rikkusse himmud / nin-
da kui keif nüüd kurjad himmud / meid keelwad
Jummal sanna kuulmast. 1 Tim: IV, 9. ke
tahwad rikkaks saa / need langewad kiusatusse ja
kõidikusse / ja mitme rummala ja kahjo teggewa
himmude sisse / kummad innimesi allawaotawad
arrarikmisse ning hukkatusse sisse.

XVII.

XVII. Mis käsib Jummal IX. kässo sees?

R. Et meie omma liggimest peame aitma/
et temma omma pärrandust ennesele woiks pid-
dada.

XVIII. Mis käsib Jummal weel?

R. (1) Et meie peame omma liggimest ar-
mastama ning hääle meel temmale jätma / mis
Jummal temmale annab.

(2) Et meie peame sega rahhul ollema / mis
meil on / ja mitte ennam iggatsema / kui Jum-
mala mele pärrast on meile anda.

(3) Et meie peame allandust tagganoudma.

(4) Et meie peame keike mailma rõmo ja him-
mude wasto pannema / ja se järrele iggatsema/
mis hä ning Jummalala mele pärrast on.

XIX. Kuida woime meie kurja him- mude wasto panna?

R. Kui meie õppeme õiete moistma / et need
kurjad himmud hukka saattwad neid / ke kurjad
himmud armastawad / ning sepärrast nende was-
to abbi Jssanda Jesusse Kristusse jures otsime.

XX. Mis kelab Jummal X. kässo sees?

R. Need pärris himmud / mis ka innimesse
mele wasto temma süddames touswad.

XXI. Mis käsib Jummal X. kässo sees?

R. Et meie peame ilma pattota ollema / ninda
kui Jummal meie esimessest wannamad on lonud.

XXII.

XXII. Kas siis üks õige ristinnimenne
woib ninda ilma pattota ellada siin
ilmas ?

R. Ei woi mitte. sest et temma kũl patto ei
armasta ning ei wotta patto himmud kuulda/
õmmeti on se patto juur alles temma sees / kum-
ma wasto temma peab sõddima ni kaua / kui tem-
ma ellab.

XXIII. Kui üks wagga innimenne ei woi
koggones ilma pattota olla siin ilmas.
miskpõrrast kassib siis Jummal
ilma pattota olla ?

R. Sepõrrast / et Jummal sega meile tah-
hab tãda anda / et ka need himmud / mis õhhe
õige risti innimesse mele wasto temma sõddames
tõuswad / Jummal ees hirmsad pattud on/
Jummal tullise wiha ning põrgo pina wãart.

* XXIV. Miskpõrrast tahhab Jumal / et
meie peame tundma need kurjad hiinud
ni sured pattud olla ?

R. Sepõrrast et meie peame nende eest eh-
matama / meie Jssanda Jssusse pole põõrmas
ning temma jures õige palwega abbi kurja him-
mude wasto otsima / et meie woiksime neid wi-
kada / nende wasto panna / ning Jssusse wãe
lõbbi neid lammata.

XXV. Mis kãrwo on sessel / ke pattuste
himmude kurjust tunneb / ning Jssusse
jures sõddamest nende wasto
abbi otsib ?

R. Ke Jssusse jures sõddamest abbi otsib /
tem-

temmal on se suur kasso / et se suur Jummal
temmale need kurdad himmud / mis temma me-
le wasto temma suddames touswad / mitte en-
nam ei arwa süüks meie Issanda Jhesusse Kris-
tusse kalli lunnastamisse pärrast.

Rom. VIII, 1. Müüd ep olle ühtekit hukka moists
mist neil / ke Jhesusse Kristusse sees ommad / ke
ei käi lihha / waid waimo sanna järrele.

* * *

* * *

* * *

Mis ütleb Jummal neistsinnasist kässust ?

R. Temma ütleb ninda: minna se Issand sinno
Jummal ollen üks wäggero wihhane Jumal nen-
de pääl / ke mind wihtawad ; ke wannemade pat-
to nuhtleb laste kätte / kolmanda ning neljanda
põlwe sadik ; agga neile / ke mind armastawad /
ning minno kässud piddawad / teen minna hääd
tuhhanda põlwe sadik.

I. Mis õppeme meie neist sannast ?

R. Et Jumal tahhab kangeste ning kowwa-
ste nuhhelda keik ke pattud armastawad ning teg-
gewad ; ning tootab hääd tehha neile / ke Jum-
malat kartwad / ja armastawad / ning patto was-
to pannewad.

II. Mikspärrast ütleb Jummal: min- na se Issand sinno Jummal ?

R. Et meie peame õppema meie kōhhus olle-
wa Jummalat karta / sest et temma meie õige Is-
sand on.

III.

III. Mikspärrast ütleb Jummal minna ollen wäggew?

R. Et innimesseß peawad öppema moistma/
et Jummal ka sedda / mis temma ähwerdab/
ning tootab / woib tehha / neid pattusid nuhhelda/
ja neile waggadele hääd tehha.

IV. Mikspärrast ütleb Jummal: minna ollen wihhane?

R. Sepärrast et meie peame temma wihha
kartma / ning mitte nisugguste käskude wasto
teggema; sest Jumal on öige ning pühha / ke ei
jätta nuhtlematta neid / ke temma sanna põlgwad.

V. Eks mitte paljo kurjad ommeti ella nuhtlematta?

R. Ja ellawad; agga et kül Jummal mon-
dakorda kannatab / siis nuhtleb temma ommeti
wimaks hirmsaste neid / ke omma patto sees jä-
wad / ja ninda Jummalat wihhastawad.

VI. Kes wihkab Jummalat?

R. Se wihkab Jummalat / ke temma san-
nast ei holi/ning armastab omma wanna pattusi ello.

VII. Kas Jummal wannamade pattud nuhtleb laste kätte?

R. Ja nuhtleb siin ilmas / kui lapsed wotwad
wannemade kurja wiisi järrele ellada.

VIII. Agga kui lapsed Jummalat sanna kuulwad / kas Jummal siis wannemade patto pärrast neid nuhtleb?

R. Monnikord läkkitab Jummal ommeti ka
nende

nende pãle hãdda ja willetsust / et nemmad sed-
da surema holega pattude eest ennast peawad
hoidma.

Monnikord kui Jummal tunneb sedda hã ol-
lewa / hoiab temma waggad lapsed mitme hãd-
da eest / mis wannemade pattude pãrrast olleks
piddand nende pãle tulles.

IX. Kes armastab Jummalat ?

R. Need / ke hãa melega temma kãssud pid-
dawad.

X. Mikspãrrast peame meie Jummalat armastama ?

R. Sepãrrast et se helde ning armolinne
Jummal meie wãgga paljo hããd teeb / et tem-
ma ka keife hãdda sees omma sure wãe lãbbi
meid tahhab ning woib aitada.

XI. Mis siis Jummal neile hããd tootab/ ke temma kãssud piddawad ?

R. Jummal tootab neile armo ja keif hããd
tuhhanda põlwe sadik.

XII. Kas meie woime omnast wãest Jummalale kãssud piddada ?

R. Ei woi mitte ; neid ep olle ka mitte sepãr-
rast antud / et meie woiksime siin ilmas nende jãr-
rele ilma pattota olla.

XIII. Mikspãrrast on siis need X. Kãf- sud antud ?

R. Sepãrrast et nemmad peawad ùhhe peeg-
li sarnased ollema / et meie neist woiksime omma
usmat

uskmatta süddant / ning selle kurjad kumbed
diete tunda.

XIV. Ons siis Jummal kassud sega rahbul?

R. Ei olle mitte / waid nemmad juhhatawad
meid Kristusse Jesusse jure.

Rom. X, 4. Kasko ots on Kristus / õigussõna
keikile / ke uskwad.

XV. Ons siis need Kaskud ilmaasjata antud?

R. Ep olle mitte / waid õige ussu läbbi sün-
nib se / mis kask tahhab / mis meie ilma Kristusta
ei woind tehha.

Rom. VIII, 3. 4. Sest / mis kask ei woind
tehha / sest et temma lihha läbbi rammoto olli/
sedda teggi Jummal / ning lahkitas omma Poja
patto lihha nõo sees / ning patto pärrast / ning
moistis patto hukka lihha sees.

Et kasso õigus peaks sündima meie sees / ke
meie ei käi lihha / kuid waimo järrele.

XVI. Ons siis usk Kasko wasto?

R. Ei olle. Rom. III, 31. Kas siis meie kasko
tühjaks teme ussu läbbi? ei mitte/waid meie kin-
nitame kasko.

XVII. Kust õppeme meie Usku õppetust?

R. Jummal pühhas sannast / ja lühhidelt
meie Katekismusse rammato teisest pätkuist.

II. Kä-

II. Bätuf

Pühhaſt riſti uſuſt.

I. Küſſ.

Mis ſe ſanna Uſt tähhendab ?

R. Kaks aſjad. (1) Uſſu õppetuf / mis meil meie hinge õnniſtuſſeks tarwis on õppeda ning uſkuda. (2) ſedda uſko / mis Jummal omma ſanna ning pühha waimo lābbi nende ſüddame ſees ſüttitab / ke temma ſanna kuulwad ja keiſiſt pattuſt pöörwad.

II. Mis teeb meid ſiin õnſaks: Uſt ehk uſſu oppetus?

R. Ei mitte uſſu õppetuf / ſeſt ſedda täädwad ka monningad kurjad innimeſſed / waid ſe uſt / mis Jummal omma ſanna ning pühha Waimo lābbi nende ſüddame ſees ſüttitab / ke temma ſanna kuulwad.

III. Mitmeſuggune on ſe Uſt?

R. Geſt et keiſ ei wotta Jummal ſanna õigel wiſil waſto / ſepārraſt on uſt kahheſuggune (1) walle uſt (2) ſe tõſſine/õige ehk ellaw uſt.

IV. Mis on ſe walle Uſt?

R. Kui innimeſſed middagit õppetwad ning uſkwad Jumala ſannast / agga nemmad ei tahha mitte keiſ uſkuda / eiga keiſiſt pattuſt Jummal pole pöörda / ning lootwad omma pimmeduſſe ning rummaluſſe jures õnſaks ſaa.

D

V. Mis

V. Mis on se tõssine ning õige üht?

R. Se on Jummalala wäggi / me lābbi inni-
menne õiete õppeb omma patto hādda tundma/
ning omma Issanda Jēssusse jures abbi otsib/
ning temmast ka ükspäines abbi otab ning saab.

VI. Mis satab se õige üht usklikkude sees?

R. Se õige üht satab (1) Jummalala armo/
iggawest õigust ning pattude andeksandmist.

(2) Pühha Waimo abbi / se pühhastab süd-
damed pattust. Tegg. XV, 9.

(3) Õiget armastamist Jummalala ja liggimesse
wasto.

(4) Sannakulelikko südda.

(5) Woimust teike patto päle.

VII. Kuida woime meie õiget usko saa?

R. Kui meie Jummalala sanna ning ussu õp-
petust hā melega kuleme / wastowottame / ning al-
latfi Jummalast pühha Waimo pallume.

VIII. Kelle sisse peame meie uskma?

R. Jummalala sisse.

IX. Ons ennām kui üks Jummal?

R. Ei olle mitte. Üks ainus Jummal on 5 Mos.
VI, 4. ning kolm personid ühhe aino jummalikko
ollemisse sees / Issa / Poeg / ning pühha Waim/
ning need kolm on üks ainus Jummal; sepärast
on se ka üks suur falla asfi. 1 Joh. V, 7.

X. Mis

X. Mis on Jummal?

R. Jummal on surem / kui et meie nõdder
meistus peaks diete moistma / mis ning kui suur
Jummal on. Ommeti on Jummal meil ni paljo
ennesest tãda annud / kui meil meie hinge õnnis-
tusseks tarwis lãhhãb. Minda on.

Jummal üks Waim / selge arm / pũhha ning
õige / iggawenne / keikewãggenenne / tõssine / helde
ning armolinne / ke keikis paikus on / ke keik as-
jad nããb / ning keik tarkaste sãab.

XI. Mis õppetab nüüd teine pãtuf?

R. Se õppetab sedda lũhhidest / mis meil tar-
wis on tãda ning uskuda Jummalõ ollennissest
ning teggudest.

XII. Missuggused õppetussed õppetab teine pãtuf?

R. Kolm (1) Lõmnissest. (2) Arralunnast-
missest. (3) Pũhhitsemissest.

I. Õppetus LÕMNISSEST.

I. Kõsim.

Mis on se lõminne?

R. Se on Jummalõ tõ / kui Jummal keik loi
ning teggi ; mis enne es olle olnud.

II. Kes on keik asjad lõnud?

R. Se suur Jummal / Jssa Poeg / ning pũh-
ha Waim.

III. Mitine päwade sees on Jummal keik lonud ?

R. Rue päwade sees. Esimeffel päwal
loi Jummal sedda walgust; teisel sedda taewa;
Kolmandal lahutas Jummal sedda maad mer-
rest ärra / ning loi ma pääl keiksuggust rohto ja
puud; neljandal sedda päwa / ku / ja neid tähte-
sid; wiendal / keiksuggused kallad ning linnud;
kuendal keiksuggused weiksed / ussid / ja maud /
ning wimaks sedda innimest.

IV. Mikspärrast on Jummal keik lonud ?

R. Et temma sega tahtis tãda anda omma
sure jumalikko auo / wãgge / tarkust ning heldust.

V. Ons Jummal suur waewa se lomisse tõ jures näinud ?

R. Ei mitte / waid temma on keik asjad lonud
omma tahtmisse ning sanna lãbbi / kui enne sedda
ũhtefit ei olnud.

VI. Mitmesuggused on need lomad ?

R. Rahhesuggused / (1) Nãggematta;
(2) Need nãhtawad lomad.

VII. Missuggused on need nãggematta lomad ?

R. Need suremad ning parremad nende sããst
ommad need Ingliid.

VIII. Missuggused on need nãhtawad lomad ?

R. Keik / mis meie siimadega woime nãhha;
need

need suremad ning parramad nende sääst on
need innimesed.

I.

Neist Inglis.

I. Mis tähendab se sanna Ingel?

R. Se on ni paljo meie keel / kui üks Kõik /
kedda lakkitakse sannomed wima / ehk muud as-
jad ajama.

II. Mitmesuggused on need Inglid?

R. Rahhesuggused (1) need hääd (2) need
kurjad Inglid.

III. Missuggused on need hääd
Inglid?

R. Need hääd Inglid on Waimud / targad /
wäggewad / pühhad / ning õnsad. Neid on üks
arwamatta hulk / ja nende saas on üks kaunis
wallitus / monni on surema / monni wähhema
auo sees.

IV. Mis on pühade Inglise ammet
ning tö?

R. (1) Riitwad nemmad Jummalat / ning
teggewad temma kasko järrele. (2) Kaitswad
ning hoidwad nemmad neid innimesi / isfiarra-
nis neid waggasid. (3) On nemmad rõõmsad /
kui legi pattust põrab. (4) Wirwad nemmad
waggade hinged iggawesse rõõmo paika.

V. Mis on sepärrast meie kohhus?

R. Meie kohhus on Jummalat Inglise kaitse-
misse eest süddamest tännada / ning se järrele

nouda / et meie süddamelikfo pattustpõõrmissegä
neid woikfime rõmustada / ja ninda Zummala
tahtmist tehha ma pääal / kui sedda tehhafe neist
Inglist taewas.

VI. Ous Zummäl ka need kurdad Ingliid lonud ?

R. Zummäl on neid lonud / agga mitte kurd-
jaks / waid hääks / ilmapattota. Agga nemmad
on Zummäläst ärratagganenud / patto teinud
ning ninda omma ennese sü läbbi kurdjaks ning
pattuseks sanud ; sepärräst kutsutakse neid kurd-
jaks waimuks / kurratiks. 2c.

VII. Missuggused on need kurdad Ingliid ehk kurratid ?

R. Need kurdad Ingliid on ka waimud / wäg-
gewad / kawwalad / pettised / rojased / wäkelikud ;
agga se jures Zummala õnnest lahti / ning pim-
medusse ahheladega kinniseotud iggawesseks
hukkatusseks. Neid on ka üppris paljo / neil on
issi wallitus / et teine on surem teist.

VIII. Mis on nende kurdja Ingliide tõ ?

R. Nemmad pannewad allatsi Zummälä / ning
innimesse õnnistusse wasto / ning otswad neid
innimesse hukka sata ; neid kurdje innimesse omä
rummalusse sees kinnipiddada ; neid waggasid
ueste Zummäläst ärraaukutelleda.

IX. Mis on sepärräst meie kodus ?

R. Meie kodus on (1) Zummälät süddamest
tännada / et temma omma Poja on läkkitanud
meie lunnastajaks ning õnnisteggiaks / et temma
ka

ka kurrati tō meie süddames pid di ärrarikkuma.
(2) On meie kōhhus / et meie keifest wāāst kurrati
melewallast selle sure Jumala pole pōrame.

II.

Keist nähtawaist lomaist.

I. On Jummal ka keis muud asjad
lonud ?

R. Ja temma on keis lojussed / ning mis eal
meie filmad näwad / lonud.

II. On Jummal ka innimest lonud ?

R. Ja on lonud ; sest se innimenne on nende
nähtawa lomade sääst se surem ning parram
ihho ja hinge polest.

III. Kust on Jummal innimest lonud ?

R. Ühhest mulla tükkist loi Jummal sedda in-
nimest / kelle nimmi olli Adam / ning andis tem-
ma sisse ellawa hinge ; naest loi Jummal Adami
külgeüust / selle naese nimmi olli Ewa.

IV. Kuida on Jummal innimest lonud
ihho polest ?

R. Jummal on temmale filmad ning kõrwad /
ning keis luliikmed annud / ning enne kui inni-
menne patto sisse langis / olli ka se ihho keise lu-
liikmedega ilmapattota ning waewata.

V. Kuida on Jummal innimest lonud
hinge polest ?

R. Jummal on innimest ennese sarnaseks lo-
nud / et temma olli pühha / õige / ning õnnis.

**VI. Ons inimenne hinge polest Jumala
sarnaseks jänud ?**

R. Ei olle mitte jänud / waid temma sai kurrati pettusse ning karrwalusse läbbi kurrati sarnaseks / kui temma Jumala Kässust ärrataganes / ning wottis kurrati sanna kuulda.

VII. Kas siis keik inimessed Adami patto läbbi kurrati sarnaseks sanud ?

R. Ja / keik inimessed on Adami läbbi kurrati sarnaseks / ning se keigesurema hädda ning waewa sisse sanud.

VIII. Kuida on inimenne kurrati sarnane ?

R. Minda on inimenne kurrati sarnane / et temma ommaast wäest ei kolba ühtekit hääd teggema / agga wägga ussin ning walmis on kurrati teggema.

IX. Missugguse hädda sisse on inimenne patto läbbi sanud ?

R. Se sure hädda sisse on inimenne patto läbbi sanud / et temma / ennekui temma pattust põrab / on üks wihha ning surma laps / se on Jumala wihha ning iggawesse põrgo pina wäart.

X. Kas siis Jumal on tahtnud / et inimenne se hädda sees piddi jama ?

R. Jumal ei tahtnud sedda mitte ; sest Jumalal ep olle melehääd pattuse surmast / ärranis et temma peaks pattust päästetud ning õnaks sama.

XI. Mis

XI. Mis on Jummal weel lonud
hinge sees?

R. Moistust ning keike meled.

XII. Mis on se moistus?

R. Moistus on se/et innimenne middakit woib
ning tahhab õppeda / tãhhele panna ja meles
piddada.

XIII. Mitto meled on Jummal lonud?

R. Wiis. (1) on kuulminne (2) nãggeminne.
(3) haistminne (4) maitsminne (5) tundminne.

XIV. Mis annab Jummal ennani?

R. Ûlle sedda annab Jummal rided / kingad
sõõmse ning joõmse / kõdda ning maja / naest
ning lapsed/ põllo/ weiksed ning keik wilja; ùhhe
fannaga: Jummal annab keik ihho ning ello
tarwidust ja toitust rohkest ning iggapãaw.

XV. Kas Jummal weel ennani hãad
innimestele teeb?

R. Ja teeb / temma hoiab ning kaitseb neid
keike hãdda ning kurja eest.

XVI. Kas Jummal murretseb kurja
innimeste eest?

R. Ja murretseb / teeb neile paljo hãad / ning
hoiab neid / muido se kurrat keik ùhhel hawal
tappaks. Matt. V, 45.

XVII. Kas Jummal ennani waggade
eest murretseb?

R. Ja wist murretseb Jummal ennani waggade
eest / ning kaitseb neid. 1. Tim. IV, 10.

XVIII. Kas siis waggad sedda wäärt
on / et Jummal neid peab kaitsema?

R. Ei olle mitte waggadke sedda wäärt / pal-
jo wähhem need kurjad.

XIX. Mikspärrast kaitseb ning hoiab
siis Jummal neid?

R. Se keif teeb Jummal omma issalikko/
jummalikko armust ning heldusfest.

XX. Mis on sepärrast innimeste kohhus?

R. Se eest on nende kohhus Jummalat ki-
tada / tännada / tenida / ning teima sanna kuulda.

XXI. Kas siis Jummal muud lomad ka
hoiab ning nende eest murretseb?

R. Ja temma hoiab keif / mis temma on lo-
nud / ka neid keifealtwemad lojusfid. Matt. X,
29. 30. ütleb JEsus / et ilma Jummal tahtma-
ta ei lange warblane ma päle. Paul CXLVII, 9.
õppetakse / et Jummal weistele toitust annab / ka
neile noordele kaarnile / kui nemmad tedda appi
hüüdwad ehk nälja pärrast karjowad.

XXII. Mis õppeme meie sest?

R. Et keif innimeste murret ilma on / ning
et meie sepärrast Jummal pole süddamest pea-
me pöördma keif liad päatoitusse murred mahha-
jätma sest et Jummal issi tahhab murretseda.

XXIII. Ons Jummal innimestele weel
suremat hääd teinud?

R. Ja on teinud / sest temma on omma Po-
ja läkitanud lunastajaks ning õnnisteggiaks
neile

neile innimestele / ke patto lábbi furrati lapses
ollid sanud.

XXIV. Rust oppenne meie sedda?

R. Pühha Ewangeliummi oppetussese; ning
lühhidelt teise pátükke teiseft oppetussese / seft ár-
valunnastamisseft.

II. Oppetus

seft

SUMMASTAMISSEFT.

I. Kes on meid innimesi lunnastanud?

R. JEsus Kristus Jummal Poeg / tõsine
Jummal ning tõsine inimenne.

II. Kuida on temma tõsine Jummal?

R. Et temma Jummalast Jssast on sündi-
nud iggawest. Mihk. V, 1.

III. Kuida on temma tõsine inimenne?

R. Et temma sel ajal / mis Jummal olli saad-
nud / neitsist Mariast on ilmale todud.

IV. Ons JEsussel Kristussel ka Jssa
lihha polest?

R. Ei olle mitte / seft temma on pühhaft Wai-
must sadud / ehk walmistud pühha neitsi Maria
ihho sees.

V. Mis on JEsus meie keel?

R. Üks árrapäästja ning õnnisteggia. Matt.
I, 21.

VI. Mis on Kristus meie keel?

R. Üks salwitud ehk woiatud.

VII.

VII. Mega on Kristus woietud?

R. Kui enne muiste üllemad Preestrid / Runningad ja Prohveti woieti õlliga ; ninda on Kristus woietud pühha Waimoga / ehk sätud meie üllema Preestriks / Runningaks ning Prohvetiks.

VIII. Mikspärrast piddi JEsus Kristus tõsine Jummal ning tõsine inimesenne ollema?

R. Et temma piddi meie issand ollema / ke meid ärrakaddunud ning hukka moistedud inimesessed piddi päästma ning lunnastama.

IX. Kelle kääst piddi temma meid päästma ning lunnastama?

R. Keifest pattust / surmast ning kurrati wääst.

X. Kas piddi temma meid lunnastama kulla ning hõbedaga?

R. Ei mitte / seest se ei maksä ühtekit Jummalä ees ; waid se armas Jssand piddi meid lunnastama omma kalli pühha werrega / ning omma ilmasüta kannatamisse ning surmaga.

XI. Ons JEsus Kristus kannatanud?

R. Ja on kannatanud ihho ning hinge polest Pontsiusse Pilatusse Juda rahwa Herre Aljal.

XII. Mis kannatas JEsus hinge polest?

R. Jummalä kange wihha patto päle wae was tedda hirmsaste / ning keik patto wallo ja nuhtlussed tundis temma / sepärrast higgistas temma werd ajas / ning kissendas : minno
Jum

**Jummal / minno Jummal / miks sa
mind olled mahhajätnud?**

XIII. Mis kannatas JESUS ihho polest?

R. Judalissed ning pagganarahwas tullid
temma kui ühhe rõõwli päle mõõgade ja nuiades
ga / siiddosid tedda ning wisid kohtokotta / sülletas
sid temma filmi / löid tedda rusfikadega ning
kamlaga korma äre / ning kui nemmad tedda kül
said teotanud / posid nemmad tedda risti / ja
naersid süiski weel tedda. Matt. XXVI, 55. 67.
Luk. XXIII, 32. 33. 35. seq.

XIV. Ous JESUS Kristus ka surnud?

R. Ja on surnud risti külges / ning mahha
pandud hauda.

XV. Jai JESUS siis surma sisse?

R. Ei jänud mitte / waid kui temma sai põrs
go läinud / tousis temma surnust ülles kolman
dal päwal ning kui temma 40. päwa sai nähtas
wal kombel ma pääl olnud / läks temma taewa
ja istub omma Jssa parramal kääle.

XVI. Mikspärrast läks temma põrgo?

R. Neile ke põrgus ollid / kullutama ja näits
ma / et temma se õige õnnisteggia / kedda nem
mad ei tahtnud omma ello ajal wastowotta / ning
et temma patto / kurrati ja surma päle olli woi
must sanud.

**XVII. Mikspärrast läks temma
taewa?**

R. Meie eest palluma / ning pühha waimo
andma keikile / ke süddgimest Jumalat palluwad.

XVIII.

XVIII. Laks temma siis kaugele meitest
ärä ?

R. Et temma isfi suur Jummal on / sepär-
rast ütleb temma / et temma meie jures on ma
ilma otsani agga mitte nähtawal kombel. Matt.
XVIII, 20. XXVIII, 21.

XIX. Ons Jummal siis lusiikmed / et
JEsus õdlatkse Issa parramal kää-
l istma ?

R. Jummalal ep olle mitte lusiikmed / egga
isted tarwis.

XX. Mis on siis Jummalal parram
kääst ?

R. Se on Jummalal üppris wägga suur au-
ning wäggi.

XXI. Mis on se: Jummalal parram
mal kääst istma ?

R. Se on / et meie Issand JEsus sesamma
jummalikko auo ja wäega wallitseb / kui se taewa-
ne Issa.

XXII. Kas JEsus tulles jälle näh-
tawal kombel ?

R. Ja tulles kohhut moistma ellawade ning
surnude päle.

XXIII. Missuggused on need ella-
wad ja surnud ?

R. Need ellawad on / ke siis ma pää-
lad / kui JEsus tulles. Need surnud on / ie en-
ne on ärrasurnud / ja siis pearwad üllestouma.

XXIV.

XXIV. Kuida moistab JEsus Kri-
stus kohhut?

R. Temma moistab sedda möda / kui igga
üks siin ilmas on ellanud.

2 Kor. V, 10. Gest meie peame keif awalik-
tuks sama Kristusse Kohto Järre ees / et igga-
üks peab sedda möda sama / kui temma Jhhus
on teinud / olgo hääd ehk kurja.

XXV. Kuida moistab JEsus nüüd
kohhut waggade päle?

R. Et nemmad siin pattude andeksandmist ja
woimust keife patto päle on sanud JEsusse Kris-
tusse omma Jssanda läbbi / ning teäna sanna kuul-
nud / sepärrast moistab temma neid wallales
ning lahri keikest waerwast / hukatussest ja nuht-
lussest / ning satab neid iggawesse hingamisse
ning ismalõpmata rõmo paika.

XXVI. Mis kohhut moistab JESUS
kurjade ning sanna kuulmattummade
päle?

R. Et nemmad siin ei tahtnud JEsusse sanna
kuulda eiga temma riki sees ellada ; sepärrast
moistab teäna neid hukka / ning annab neid wae-
wajade ning pinajade kätte.

XXVII. Eks JEsus meie Jssand keif in-
nimesse ep olle iggawessest hukatussest
päästnud?

R. JEsus on keif päästnud ning omma kalli
werrega lunnaстанud / agga mitte sepärrast / et
nemmad omma pattuse ello sisse pidid jama ja
siiski õnsaks sama.

XXVIII.

XXVIII. Miskparrast on temma siis in-
nimesse lunnastanud?

R. Et nemmad temma Ommad piddid ollema
ning siin ilmas temma rikis temma al ellama ning
tedda tenima.

XXIX. Eks siis kurrjad innimesse ep olle
JEsusse Ommad?

R. Ei olle mitte / waid nemmad on kurrati
Ommad / funni nemmad kurrati sanna kuulwad
ning patto to armastawad. Joh. VIII, 44. i Joh.
III, 8.

XXX. Eks kurrjad ka ei ella JEsusse rikis?

R. Ei ella mitte / waid nemmad ellawad Kur-
rati riki sees / sest et se kurrat kui uks Runningas
nende suddames wallitseb / need pattused himmud
neile faskib / ning nemmad ka kui truid allamad
temma sanna kuulwad / ning temma tahtmisse
jarrele teggewad.

XXXI. Kes on siis JEsusse Ommad?

R. Need on JEsusse Ommad / ke siin ilmas
tema rikis tema al ellawad ning tedda teniwad.

XXXII. Kes ellawad temma rikis
temma al?

R. Need ellawad temma rikis temma al / ke
kui truid allamad JEsusse sanna ha melega wot-
wad kuulda / kelle suddames meie Jssand JEsus
Kristus kui uks Runningas wallitseb.

XXXIII. Kuida peawad nisuggused
JEsust tenima?

R. Jggawesse digusse / waggadusse ning on-
nistusse sees.

XXXIV.

XXXIV. Kelle kääst tulles se iggawenne
õigus / waggadus ning õnnistus?

R. Ei mitte meie kääst ehk wääst / waid üks
paines meie Jssanda JEsusse kääst. Temma
üks on woinud meid lunnastada / ning meile ig-
gawest õigust sata. Temma üks teeb meid õiete
waggaks / kui meie omma patto hadda tunneme /
ning süddamest õige ussu läbbi temma jures abbi
otlime.

XXXV. Kauaks peawad need / ke pattust
pöörwad / JEsust tenima?

R. Ei mitte üks ehk kaks päwa / ehk nädas-
lad / waid allatsi omma ello aja peawad nemmad
kurrati ja patto wasto pannema / senni kui meie
Jssand JEsus neid keikest pattust / haddast ning
waewast saab päästnud ; otse ninda kui temma
on üllestousnud surrust / ning ei surre mitte ens-
nam / waid ellab ning wallitseb iggawest.

XXXVI. Ons se keik tõssi / mis meid ninda
õppetakse?

R. Ninda õppetab Jummalas pühha sanna /
sepärrast on se tõeste tõssi.

XXXVII. Ons se ka tõssi / et Jummalas
lapsed siin ilmas peawad pühhaste
ellama?

R. Ja wiist on se tõssi / ninda kui meie es-
simes ning teises palwes / ja teise pätükke kol-
manda õppetusse sees sedda õppeme.

XXXVIII. Mis õppetab teise pätükke
kolmas õppetus?

R. Se õppetab sedda õppetust pühhitsemissest.

✠

III. Oppes

III. Öppetuss

I.

PÜHHITSEMISES.

I. Mis on se : pühhitsema ?

R. Se on : pühhaks / puhtaks / ja waggaks teggema.

II. Kes teeb innimesed pühhaks ?

R. Se suur Jummal ; issiääranis õppetaks se pühhas kirjäs se pühha waimo tõ ollewa / et temma pühhitseb.

III. Mis on se pühha Waim ?

R. Se pühha Waim on se kolmas person jummal ollemisse sees / üks ainus tõssine Jummal Issa ning Pojaga.

IV. Mikspärrast kutsutakse tedda pühhaks ?

R. Sepärrast / et se pühha Waim need usk likkud / ke Jummal sanna wotwad kuulda / pühhaks ning waggaks teeb.

V. Kas innimenne ei woi mitte ommast wääst Jesusse sisse uskuda egga waggaks saa ?

R. Ei woi mitte ; sest üksigi innimenne ei woi ommast melest ja wääst Jesusse Kristusse omma Issanda sisse uskuda / egga temma jure saa.

VI. Ons siis innimenne ninda kogonast ärrarikkotud ?

R. Innimenne on ninda ärrarikkotud / et ühtike hä temma sees ep olle / et temma ei woi eiga

eiga tahha isšienneſeſt möttelda/ räſida ning teſ-
ha / miſ öige ning hä on. 1. Kor. II, 14.
Eweſ. IV, 18.

VII. Kuida ſawad ſiis innimeſſed
Jeſuſſe jure?

R. Kui ſe pühha Wain neid Ewangelium-
mi läbbi kurtub / omma andedega walguſtab/
ning öige uſſu ſees pühhiſeb ning hoiab.

VIII. Miſ on ſe Ewangelium?

R. Se on ſe rōmus ſannum / et Jummal
omma Poja keifile innimeſtele / ke kurrati meles
walla al ommad / on läſkitanud lunnatajaks ja
Onniſteggiaks.

IX. Kaſ ſiis keif innimeſſed wotwad
Ewangeliummi ſanna waſto?

R. Ei wotta mitte. Rom. X, 16. Se ſurem
hulk põlgab ſedda / ning ei tahha keikeſt pattuſt
põõrda / ſepärraſt on neil enne mailma algmiſt
põrgo piin ſätud.

X. Onſ neile ſannaſtuſmattumile
Ewangeliummi ſannaſt kaſwo?

R. Neil ep olle ühtekit kaſwo / ſepärraſt et
neimad oñia pattuſe ning rummala ello ſiſſe taht-
wad jada; agga neil on ſurem kahjo / ſeſt et nem-
mad omma Jſſanda tahtmiſt täädwad / ja ei te
ſedda mitte. Luſ. XII, 47.

XI. Kaſ Jumal tunneb neid / ke Ewan-
geliummi ſanna waſtowotwad?

R. Jumal tunneb neid iggaweſſeſt ajaſt/ ning
on neid enne mailma algmiſt ärrawallitſenud.
Rom. VIII, 29.

XII. Mis kasko on neil / ke Ewangeliummi sanna wotwad kuulda?

R. Ke Ewangeliummi sanna wotwad kuulda / neil on se suur kasko / et se pühha Waim neid omma andedega walgustab / ning õige ussu sees pühhitseb ning hoiab.

XIII. Missuggused on needsumased pühha Waimo anded?

R. Se õige usk / se õige arm Jummalala ning innimeste wasto / kannatlik ning tassane meel / ning keik muud hääd kombes / mis Jumal oma kassude sees kassib.

XIV. Kuida walgustab se pühha Waim need sannakulelikkud omma andedega?

R. Kui temma nende süddame rummalust ning pimmedust ärrawottab / ning pühha tarkust neile jälle annab / et nemmad õiete moistwad sedda kurri ollera / mis nemmad enne ei usknud kurri ollera / ja et nemmad sedda ka õiete uskwad omma hinge õnneks tarwis lähhawa / mis nemmad enne ninda ei moistnud egga usknud.

* XV. Missparrast õoltakse : temma walgustab?

R. Se innimenne / ke rummalust armastab / ning ei tahha häälele Jummalala sanna õiete kuulda ning õppeda / se ellab sure pimmedusse sees. Kui nüüd pühha Waim Ewangeliummi sanna läbbi tedda kutsus / ning temma kuleb / ja ussub Jummalala sanna ; siis pääseb temma sest surest

surest waimoslikko pimmedussest / ja saab targes
maks / ehk tulles walgusse ette ; sepärrast õõltas
se : pühha Waim walgustab / se on / wiib pim
medussest walgusse ette.

**XVI. Kuida päästab pühha Waim
rummalussest ?**

R. Kui teina neid / ke JEsusse sanna wottwad
kuulda / ueste sünnitab / et nemmad woivad
omma patto hädda tunda / kahheteda / ning õige
ussu läbbi omma pattust ello parrandada.

XVII. Mis on se uusündimine ?

R. Se on / kui Jummal omma sanna läbbi
õige ussu küünla innimesse sees süttitab / temma
korwa süddant tummaks teeb / et temma woib
üllestousta waimoslikko surma seest / ning ue ello
sees ellada / sest et temmal uus meel / mõtte ning
wisid on.

**XVIII. Mis on se patto kahhet
semine ?**

R. Kui innimenne omma patto pärrast süd
damest kurb on / ning wiihak pattud.

**XIX. Kuida pühhitseb ehk parrandab se
pühha Waim neid usklikkuid ?**

R. Ke omma patto kahhetsewad / ning ueste
on südinud / neid pühhitseb pühha Waim nin
da / et temma nende süddamed õige ussu läbbi
pääwast pääwani waggamaks ja puhtaks teeb wal
leussust / ebbaussust / wiikast / karwalussest / wal
lest / ning keikist kurjast himmust / et waggad neid
ei armasta / waid korwaste nende wasto panne
wad. Tegg. XV, 9. 1 Joh. II, 15. Rom. VI, 12.

XX. Missugguse ussu lābbi pūhhitseb
se pūhha Waim?

R. Dige ussu lābbi; sest se walleust teeb inni-
messed wallatummaks ning kurejemaks. Wata
2 Pāt. IV, Rūssim:

XXI. Kes hoiab need waggad dige
ussu sees?

R. Se pūhha Waim / ke neile dige usko on
annud / se hoiab ka dige ussu sees otsani keik / ke
wallato kombel ei põlga Jummalas armo sanna.

XXII. Kuida kutsutakse neid hopis / kedda
se pūhha Waim kutsus / walgustab re.?

R. Neid kutsutakse pūhha risti koggodus-
seks / ehk pūhhaiks.

II.

Pūhha risti koggodussest / ja pūh-
hade ossasamisest?

I. Mis on se pūhha risti koggodus?

R. Se ei olle mitte se kirko hoon / kuhho inni-
messed kōkōtullewad / waid pūhha ristikoggodus
on need / ke JEsusse Kristusse sisse uskwad / tema
sanna kuulwad / ning omma ello se järrele par-
randawad.

II. On se üks ainus koggodus?

R. Ja on üks ainus. Sest et kōl mitmis
pāikus Jummalas lapsed on / siis on nemad ūhhes
kōus Jummalas ees üks ainus koggodus / kelle Pā
JEsus Kristus on; otsekui üks ainus ihho on /
ning selle kōlges mitto luliikmed.

III. Mis-

III. Mikspárrast óðlatafse: púhha
foggodus?

R. Sepárrast / et se púhha Baim sedda
púhhitseb ning púhhabab pattust. Erves. V, 26.

IV. Mikspárrast óðlatafse: risti
foggodus?

R. Kristusse párrast / kelle óppetust púhha
foggodus wottab kuulda / ning Kristusse risti
kanda kannatlikko súddamega.

V. Kussa tunnukse púhha risti fog-
godust ossewa?

R. Sáál / kus Jummalá sanna selgeste ning
puhtaste óppetafse/need púhhab sakramentid Kris-
tusse sáádmisse járrele wáljajaetafse / ning et kú-
litte keik/ ommeti monningad kúi Jummalá lap-
sed sedda móda ellawad.

VI. Ons siis keik púhha risti foggodus/
ke Jummalá sanna kuulwad tór-
wadega?

R. Ei litte keik on púhha ristifoggodus; se
surrem hult on jummalakartmattumad / ke omma
hinge párrast litte ei kanna murret ninda / kúi
Jummalá sanna óppetab.

VII. Mis on púhhabade offasaminne?

R. Et need púhhab innimeffed teine teisest
offa ning kastro sawad.

VIII. Kes on need púhhab?

R. Keik waggad púhha risti foggodusse lap-
sed / kedda púhha Baim walgustab / ning púh-
hitseb.

* IX. Kuida sawad nemmad teine
teisest Ossa?

R. Kuida/et mis ühhe pühha innimesse pär-
ralt on / se on ka teise pärralt; üks Jummal/
üks Onnisteggia / üks Jummal sanna. Kui
üks pallub / siis teisele tulleb sest kasto: kui üks
kannatab / siis teised kannatawad ka: kui Jum-
mal ühhe wagga rõmustab / siis teised on ka
rõmsad. Se läbbi nüüd / et üks Jummal
Waim keikide süddames wallitseb / sepärrast
tulleb keikide hääks / mis hääd eal teisete Jum-
malast antakse. Se on nüüd se pühha ossa-
saminne.

III.

Pattude Andeksandmisest.

I. Kes annab pattud andeks?

R. Se suur kolmainus Jummal / ke omma
sullastele ka on meelwalda annud pattud andeks
anda neile / ke ommast pattust süddamest pöör-
wad.

II. Mis pattud annab Jummal
andeks?

R. Keik pattud / agga mitte sedda patto / mis
pühha Waimo wasto tehakse Matt. XII, 31. 32.

* III. Mis on se pat pühha Wai-
mo wasto?

R. Se nimmetakse patto pühha Waimo was-
to kui innimenne / ke Jummal sanna wäggi
ommas süddames on tunnud/ pärrast sedda wal-
lato kombel põlgab / teotab / ning ütleb sedda
furs

furrati tō olla / 'mis Jummal tō on / ning
jāāb fesinnase omma furjusse sees otsani.

* IV. Eks siis Jummal woi ka sed-
da patto andeks anda?

R. Kūl Jummal tahhaks ning woiks sedda
andeks anda / kui nisuggune tigge innimenne
wottaks ommašt kangekaelussēst pōōrda; agga
et nisuggune ei pōra mitte/ sepārrast ei woi Jum-
mal temmale sedda andeks anda.

V. Kellele antaksē pattud andeks?

R. Meile / ke omma patto hādda sūddamest
tundwad / ning dīge ussuga Jesusse jures abbi
otšiwad.

VI. Kellele ei anta pattud andeks?

R. Meile / ke tahtwad omma rummalusse
ning patto sisse jāda.

IV.

Lihha ūllestoušmissest.

I. Kas keik peawad surrema?

R. Ja peawad. Rom. V, 12.

II. Kes on surma innimesse pāle
saatnud?

R. Ei mitte Jummal / waid furrat/ kelle kad-
dedusse nind pertusse lābbi keik innimessest patto
ning surma sisse sattunud.

* III. Kuida tulleb surm innimeste
pāle?

R. Monni wiis pāal. Zeised surrewad wan-
E 5 nusse/

nusse / teised haigusse lābbi; teised tappetakse
wāggiselt; teised lūhhendawad omma ello aega/
ning surrewad enne aega liajomisse / prassimisse/
liajulgusse ning sure kurrastusse lābbi.

IV. Mis on sepārrast meie kōhhus ōppeda?

R. (1) On meie kōhhus ōppeda ning moista/
mis hirmus asfi **Pac** on / mepārrast innimessed
peatwad surrema.

(2) Peame allatsi ennaste mele tulletama / et
meie surrelikkud olleme.

(3) Peame meie ōige pattustpōōrmisse ning
ōige ussu lābbi iggapāwa ennast walmistama om-
ma surma wasto.

V. Mis kasto on neil / ke sedda sūddamest ōpperwad?

R. (1) Et neil ep olle tarwis surma karta / se
pārrast et Kristus omma surma lābbi surma ūl-
le woimust sanud. (2) Et se surm neil ep olle mit-
te ūks Jummalu nuhtlus / waid keife hādda lōp-
petus.

VI. Eks siis innimessed ei jā surma sees?

R. Ei jā mitte / waid keif peatwad ūllestousma.

VII. Mis peab ūllestousma?

R. Ei mitte hing / sest et hing ei surre; waid
lihha ehk meie ihho / mis mullaks lāhhāb / peab
ūllestousma.

VIII. Kes ārratab surnud ūlles?

R. Se kolmainus Jummal / ke se lābbi om-
ma ūpris keikewāggewa wāgge naitab.

IX.

IX. Missüggused innimessed ärra:
tab Jummal üles?

R. Keif pühhad ning kurjad.

X. Mis käswo on pühhadele sest üle-
lestousinissest?

R. Et nemmad iggarwesse ello ning rõmo sisse sawad.

IX. Mis käswo on kurjadele?

R. Ühtekit käswo; waid suur kahjo ning häd:
da saab neile / sest nemmad pearwad üllestousma
iggarwesseks hukatusseks ning teotusseks.

XII. Kas siis sesamma ihho / mis igga-
ühhele siin on olnud / peab üles-
tousma?

R. Sesamma ihho / mis iggaühhele siin on
olnud / peab üllestousma / agga waimolikkude
kõrbedega.

XIII. Kas siis pühhadele ning kurjadele
saab ühhesüggune ihho olla?

R. Ei mitte. Wende pühhade ihhud pearwad
paistma kui pääwolik omma taewase Issa auorigi
sees; agga kurjade ihhudele saab hirmus näggo
olla. Es. LXVI, 24.

XIV. Mikspärrast pearwad needsammad
ihhud / mis siin ilmas on olnud /
üllestousma?

R. Et iggaüks peab sama palka sedda mõ-
da / kui temma ihhus on teinud / olgo häd ehk
kurja. Se ihho/mis siin on hädada ning risti kann-
natanud / ning JEsusse sanna kuulnud / peab sama
rõmu.

rõmustud / ning se ihho / mis siin saab walla-
tust teinud / peab sama waewatud.

XV. Agga kuida woitwad need ihhud / mis
ammoti on põrmuks lainud / ehk muido
laiale sanud / üllestousta?

R. Et meie kül / ei woi sedda moista; ommeti
tahhab ning woib Jummal tehha ülle sedda / mis
meie moistame / ninda kui temma on sedda issti
tootanud ning kulutanud. Joh. V, 28. 29.

XVI. Mis sünnib siis / kui keik surnud
üllestouswad?

R. Se suur kohhus ning mailma ots.

XVII. Kes moistab siis kohhut?

R. Se kolmainus Jummal; issiärranis meie
Jssand Jesus Kristus / ke on sätud kohtomoist-
jaks / ning tulleb nähtawal kombel keike pühha
Inglide ning mitto tuhhande pühhadega kohhut
moistma.

XVIII. Kelle päle moistab temma
kohhut?

R. (1) Kurrati ning keike kurja Inglise .
päle. 2. Pet. II, 4. (2) keike innimeste päle.

XIX. Kuida moistab temma kohhut?

R. Jummal sanna järrele moistab Jesus
Kristus kohhut / ei mitte ükspäines awwalikko
pattude / waid ka süddame mõttede ning nouo
päle / et iggaüks peab sama sedda mõda / kui
temma on ellanud.

XX. Kas

XX. Kas siis tulles mailma ots?

R. Ja tulles / ninda kui se Apostel Petrus
on kutsutanud 2. Pet. III, 10. ning mainitseb
sepärast 11. w.

XXI. Kui ma ilm ninda lõppeb / missug-
une järg tulles se järrele?

R. (1) Iggawenne ello. (2) Iggawenne
hukkatus.

V.

Sest iggawessest ellust.

I. Mis on se iggawenne ello?

R. Se iggawenne ello on se kallis Jum-
mala auo ning rõmo riik / ning se õnnis põlw-
mis keik waggad / ning pühhad sawad / ke pühhas-
t Waimust on kutsutud / walgustud / ning pühhi-
sedud / et nemmad Jummalat pallest pallest nä-
wad / ning iggawest ellawad ühhe ilmalõpmata
rõmo sees / mis meie siin ilmas ei woi moista.

II. Kes saab iggawesse ello sisse?

R. Keik need / ke tõeste JEsusse Kristusse
sisse uskwad / temma sanna kuulwad / ning püh-
ha Waimo läbbi ennast lassewad pühhitseda.

III. Kas keigide rõõm saab ühhesug-
une ollema?

R. Sedda suremat murret kegi siin ilmas on
pidanud omma hinge eest / ning sedda ennast
waewa kegi saab näinud / sedda surem saab tem-
ma au ning rõõm ollema. 1 Kor. XV, 41. 42.

IV. Mis

IV. Mis peab siis meie surent murre ol-
lema / kui meie iggawesse ello sisse
tahhame saa?

R. Et meie peame aegsaste sedda kitsast ello
teed armastama / ning wiiskama sedda laia patto
teed / mis hukatusse sisse satab / nindakui meie
Jssand JESUS Kristus õppetab. Matt. VII,
13. 14.

VI.

Sest iggawessest hukatussest.

I. Mis on se iggawenne hukatus?

R. Se on se wägga hirmus n. kurri põlw/
mis Jummalala sanna sees kutsutakse tulle ja
weewliga põllewa järweks.

II. Kes saab iggawesse hukatusse
sisse?

R. (1) Keik/ke rummalusse n. arwawalikko pat-
tude sees järwad ellama.

(2) Ke omma ihho ning ilmalikko asjade eest
ennamb murret kandwad / kui omma hinge par-
randamisse eest / ke sedda mailma rikust/ auo n.
himmud takka noudwad n. armastawad.

III. Kas keigide wallo ning piin saab
ühhesuggune ollema?

R. Ei mitte ; waid sedda ennam kegi wal-
latust ning patto teinud / sedda ennam kegi
Jummalala sanna põlgnud / sedda surem saab
temma wallo ning piin ollema. Matth. VI, 20-
24. XXIII, 14.

IV.

IV. Mis peab sepärräst meie mur- re ollema?

R. Et meie omma JEsusse õppetust hääle-
sel wasto wottame ning kuleme. Salla. N XVIII,

4. Minge temmast walle Prohwetist wälja/
minno rahwas / et teie ei sa ossa temma pat-
tust / ja et teie ei sa middakit temma hädast.

III. Pätuf

I. Me läbbi same meie Jummalala kääst
sedda õiget Usko ning keiksuggused
muud anded?

R. Süddamelikko palwe läbbi.

II. Ons Palwe ka Jummalast kástud?

R. Ja teise käästo sees / ja teisis paikus mittos
korda on Jummal kásknud palluma.

III. Kelle kóhhus on palwed piddama?

R. Se olleks keikide innimeste kóhhus / ag-
ga keik ei kolba palwele.

IV. Kes ei kolba palwele?

R. Se ei kolba palwele / ke melega omma
rummalusse / n. patto sees jáab ellama.

V. Kes woib siis Jummalala meles
pärrast palluda?

R. Se pallub Jummalala melepärrast / ke om-
ma patto hädä tunneb / ommast rummalusses-
t n. pattust pórab/ning JEsusse Kristusse jures ab-
bi otsib. Joh. IX, 31.

VI.

VI. Rust saab inimenne wägge ning
tarkust Jummalat palluma?

R. Jummalä Waimo ning sanna läbbi tuls-
leb se öige tarkus Jummalat palluma.

VII. Mis peame meie palluma?

R. Keif / mis meie ning liggimesse ihho ning
hinge hääks tarwis lähhäb.

VIII. Kelle eest peame meie palluma?

R. Jesiennese / keike innimeste / issiärranis-
ka meie waenlaste eest ; keikeennamist keike
waggade Jummalä laste eest.

IX. Mis ajal peame meie palwet
piddama ?

R. Iggal ajal / ninda kui meie Jssand JEsus
Kristus omma sanna sees käsib. Luk. XVIII, 1.
XXI, 36.

X. Kus paigas peame palwet
piddama ?

R. Keikis paigus. 1 Tim. II, 8. Joh. IV, 21.

XI. Kuida peame meie palluma ?

R. Ninda / kui meie Jssand JEsus meid on
öppetanud Jssa meie Palwe sees.

XII. Kas meie ei pea teiste sannadega
palluma / kui Jssa meie palwes?

R. Ja peame sedda möda / kui meie hinge
ning ihho hädda meid öppetab. Agga keif / mis
meie laiemalt peame palluma omma hädda sees /
sedda on meie Jssand JEsus meid lühhidelt Jssa
meie palwe sees öppetanud.

Öppe-

Öppetuss Issa meie Palwest.

Ütle ülles Issa meie Palwe
essimeßed sannad?

Issa meie / ehk meie Issa / ke sa
olled taewas.

Mis on se?

Jummal tahhab meid se läbbi armolikkult kutsuda 2c.

I. Kes on se Issa / kedda meie peame
palluma?

R. Se kolmainus Jummal/ ke meid on lonud.

II. Mikspärrast nimmetame meie tedda
Issaks/ ja mitte sureks Kun-
ningaks?

R. Sepärrast et se armolinne Jummal se
Issa nimmega meid tahhab armolikkult kutsuda/
et meie peame uskma tedda meie õige Issa 2c.

III. Mikspärrast õõltakse: meie Issa?

R. Sepärrast / et meie kohhus on / ei mitte
ükspäines ennese eest / waid keike innimeste eest
palluda / sest et Jummal keikide Issa on.

IV. Mikspärrast õõltakse: Ke sinna olled
taewas?

R. Sega tunnistame meie Jumala sure auo/
et temma ep olle üks surrelik Issa/ waid üks wäg-
gew iggawenne Issa/ ke eal ei surre.

V. Mis on se: ke sinna olled taewas?

R. Se on: ke sinna olled keikewäggewenne/
ilmas

ilmaotsata sure auo sees / helde ning armolinne
ke keikis paikus on / ke hââl meel tahhab / ning ke
woib awwitada keik / ke ilma katwalusseta tem
ma jures abbi otsiwad.

**VI. Mis peame meie wcel siin tãhhele
pannema?**

R. Meie peame ka hãsti ommad sũddamed
lãbbi katsuma / kas meie ka tõeste Jummalala
lapsed olleme / ke selle helde taewase Issa sanna
wotiwad kuulda. Gest ke omma rumalusse sees
tahhab jãda / ning Jummalala sanna põlgab / se
on kurrati laps / ning ei woi julgeste Jummalat
ommaks Issaks kutsuda.

I.

Ütle essinesse palwe?

R. Pühhitsedud sago sinno nimme.

II. Mis on Jummalala nimme?

R. Jummal isfi ning temma pühha sanna.

**III. Kuida pühhitsetakse Jummalala
nimme?**

R. (1) Kui Jummalala sanna selgeste ning puh
taste õppetakse / ning (2) meie ka pühhaste kui
Jummalala lapsed sedda mõda ellame.

**IV. Kas meie ommast wããst jouame sel
geste Jummalala sanna õppetada / ning
pühhaste ellada?**

R. Ei joua mitte. Sepãrrast on meie kõhhus
sũddamest palluda : sedda aita meid armas tae
wane Issa.

V. Kes

V. Kes ei pühhitse mitte Jummalala
nimme?

R. Se ei pühhitse mitte Jummalala nimme / ke
teist wisi õppetab / kui Jummalala sanna õppetab /
ning teist wisi ellab / kui Jummalala sanna õppetab.

VI. Kes õppetab teist wisi / kui Jummalala
sanna?

R. Se õppetab teist wisi kui Jummalala sanna /
ke õppetab / et innimenne ommeti woib õnsaks
saa / ehk temma kül omma rummalusse sees jääb /
ning ussub ning peab neid kumbed / mis Jummal
eal ep olle kasknud.

VII. Kes ellab teist wisi / kui Jummalala
sanna õppetab?

R. Ke ei lasse mitte pühha waimo lābbi oina
süddant parrandada / ning lotab ommeti õnsaks
saa / et temma kül sedda tõõd armastab / mis Jum
mal omma sanna sees on keelnud.

VIII. Kas meie issiennast walle õppetusse
ning kurja ello cest woime hoida?

R. Ei woi mitte. Sepārrast peame meie
Jummalat süddamest palluma: Se eest hoia meid
armas taewane Issa.

II. Psalm.

Tulgo meile sinno riik.

I. Mitmesuggune on Jummalala riik?

R. Kolmesuggune. (1) Se wāe riik, (2) Se
armo riik. (3) Se auo riik.

II. Mis on Jummal wae riik?

R. Gesinnane koggona mailm / kumma sees
Jumal ülle keik kurtjad inimessed/waimud ning
keik muud lomad wallitseb.

III. Mis on se armo riik?

R. Se pühha risti koggodus / ning igga ühhe
wagga Jummal lapse südda / sest et Jummal
omma armo ning sanna läbbi selle sees wallitseb/
sedda pühha risti koggodus hoiab ning omma
armo andedega täitab.

IV. Mis on se auo riik?

R. Se iggawenne ello.

V. Missugguse rigi pärrast pallume meie sün teise palwe sees?

R. Meie ei pallu wae rigi pärrast / sest selle
sees ellame meie ilma segi jubba; waid meie pal-
lume armo rigi pärrast.

VI. Kuida tulleb Jumala armo riik meie süddamesse?

R. Kui se taewane Issa omma pühha Waimo
meile annab. 2c.

VII. Kes saab auo riki?

R. Ke pühha waimo armo läbbi Jumala san-
na saab usknud / ning Jummal mele pärrast el-
lanud ello otsani / se saab auo riki ehk iggawesse
elluse.

VIII. Kes panneb Jumala rigi wasto?

R. Kurrati riik. Se kurrat nimmetakse ses
pärrast mailma Jummalaks / ke pimmedusse sees
wallitseb. Ewes. VI, 12.

IX.

IX. Mis on kurrati riik?

R. Se on patto riik / selle sees ellatakse Jum-
mala ning temma pühha sanna wasto.

X. Kes ellab kurrati rigi sees?

R. Ke patto ning rumalusse sees tahhab jada/
ning armastab sedda / mis Jummal on keelnud/
sesinnane ellab kurrati rigi sees.

XI. Kes ellab Jummal rigi sees?

R. Ke omma kalli Onnisteggia JEsusse san-
na armastab / ning sedda wottab kuulda / se ellab
Jummal rigi sees / ning Jummal riik on selle
süddames.

III. Palw.

Sinno tahtminne sündko kui
taewas / ninda ka ma pääl.

I. Mis passune meie siin?

R. Et Jummal tahtminne peab sündima?

II. Mis tahhab Jummal?

R. Et meie oia patto hädda peame õppema
tundma / JEsusse Kristusse meie Onnisteggia sisse
uskma / ning pühhaste Jummal mele pätrast el-
lama.

III. Ons Jumala tahtminne ikka hä?

R. Jummal tahtminne on ikka hä; ning kui
temma nuhtleb / se on ka hä / et kõi meie sedda ei
moista.

IV. Kes peab Jumala tahtmist teggema?

R. Innimesed keik peaksid Jumala tahtmist

teggema / agga need waggad üksipäines pühha
waimo abbi läbbi woimwad sedda tehha.

V. Kuida peab Jumala tahtminne
sündima?

R. Kui taewas need Inglid ning õnsad inni-
messed sedda teggewad.

VI. Kas siis Jumala tahtminne ninda
woib sündida taewas kui ma pääl?

R. Et Jumala tahtminne küs neist usklikkui-
st ei tehta ni täieste/ning ilma pattota / kui taewas ;
ommeti need waggad kiusawad pühha Waimo
arimo läbbi Jumala tahtmist tehha keikest süda-
damest / rõmoga / ning ilma karmwalusseta.

VII. Kes julgeb Jumala tahtmisse wasto
panna?

R. Se kurrat / ma ilm / ning meie lihha taht-
minne.

VIII. Mis siis kurrat tahhab?

R. Temma tahhab / et innimessed ei pea mitte
Jumala sanna kuulma / mitte uskma / mitte pats-
tust pöörima / eiga õnsaks sama.

IX. Mis on se mailm?

R. Ma ilm on keik kurrjad innimessed / ke isfi
kurja armastawad / ning teised wotwad eksitada.

X. Mis siis ma ilm tahhab?

R. Ma ilm tahhab / et need Jumala lapsed /
ke õige ussu läbbi kurrati kääst pääsenud / peawad
nende kumbed ning wiisid hääks kütma / ning nende
nouo järrele ellama.

XI.

XI. Mis on se lihha?

R. Se lihha tähhendab siin meie kurja patuse südda.

XII. Mis on siis lihha tahtminne?

R. Lihha on kurrati ning ma ilma surem sõber ning wottab hääle meele sedda kurja nouo wasto / mis kurrat ning ma ilm annab.

XIII. Mis nou on siis neile kolmekesile?

R. Nemmad ei tahha lasta meid Jummal nimine pühhiseda / egga Jummal rikki meie jure tulla.

XIV. Kes tahhab meile appi tulla nende kolme hinge waenlaste wasto?

R. Se armolinne taewane Issa tahhab issi nende kurjad nouud ning tahtmised rikkuda ning teelda.

XV. Kuida rikkub Jummal keik kurjad nouud?

R. Kui temma meid finnitab ning hoiab oina sanna ning õige ussu sees meie otsani.

XVI. Kas Jummal tahhab sedda ka tehha?

R. Ja wist tahhab temma sedda tehha / sest se on temma armolinne ning hä tahtminne.

IV. Palw.

Meie iggapäwase Leiba anna meile tännapäaw.

Mis on se?

Jumal annab iggapawase leiba kûl ilma x.

I. Mis passume meie siin?

R. Meie passume siin keik sedda / mis meie waese ihho toitussêks ning ûllespiddamissêks tarwis lâhhâb.

II. Kelle kââst same meie iggapawast leiba?

R. Omma taewase Jssa kââst/ke meid on losnud / hoidnud ning toitust tootanud.

III. Kelle eest passume meie iggapawast leiba?

R. Meie ning keigide eest/waggade ning kurjade eest.

IV. Kas Jummal annab leiba ka kurjadele?

R. Ja Jummal annab iggapawase Leiba kûl ilma meie palweta keikile kurja innimestele / et temma se lâbbi neile tahhab omma rohke armotâda anda / kas nemmad wottaksid targemaks saa ning pattust pôôrda.

V. Kas siis waggad ning kurjad omma iggapawase leiba wastowotwad ûhhe wisi pââl?

R. Ei mitte. Teist wisi wotwad waggad omma leiba Jummalâ kââst wasto ; teist wisi need kurjad.

VI. Mil wisi wotwad need kurjad omma iggapawast leiba wasto?

R. Tânnamatta sùddamega / sepârrast pruus fiwad

fiwad nemmad Jummal wilja furjaste ehk
ahnusfega ehk liajomisse / prassimisse / ning kõr-
fussfega.

VII. Mil wisil wotwad siis waggad om-
ma iggapāwast leiba wasto?

R. Nemmad wotwad omma leiba tännoga
wasto / ning moistwad sedda diete / et nemmad
middafit ep olle wāart / sepārrast ei raiska nem-
mad ka mitte Jummal wilja pattuks.

VIII. Mil wisil on Jummal tootanud
iggapāwast leiba anda?

R. Eo ning waewa lābbi. 1 Mos. Kam.
III, 19. omma palle higge sees pead sinna om-
ma leiba söma.

IX. Ke niūd laisk on / ning ei te ühhe-
gile hāād / ellab ommašt surest warran-
dusfest / ehk kerjab teiste kääst / kas se
soob omma leiba tännoga?

R. Ei mitte; waid nisuggused innimesed on
wargad / ke omma toitust Jummal ning inni-
meste kääst warrastawad.

X. Mis spārrast passune meie iggapā-
wase leiba?

R. Sepārrast et meie ei pea mitte mitme tul-
sewa aasta eest murretsfema / waid et meie pea-
me rahhul ollema wāhemaga / mis meie igga-
pāaw tarwis lāhhāb.

XI. Mis on iggapāwane leib?

R. Keik / mis meie ihho toitussfeks ning ül-
lespiddamissfeks tarwis lāhhāb. 26

**XII. Mis parrast nimmetakse se
keif leibaks ?**

R. Separrast et need asjad keif siin ilmas
meile ni tarwis lähhâwad / kui se iggapâwane
leib.

V. Paltw.

**Anna neile andeks meie wõl-
lad. 2c.**

Mis on se?

Meie pallume sesinnase paltwe sees / et se
taewane Jssa 2c.

I. Misuggused wõllad on need?

R. Keif pattud / ni hâsti need / mis tãda-
wad on / kui need tãadimatta.

II. Kelle eest pallume meie siin?

R. Jssiennese ning keifide innimeste eest.

**III. Kas meie peame ka kurja inni-
meste eest palluma?**

R. Ja peame / kui meie issi essiti olleme pat-
tust põõrnud / ka teiste kurjade innimeste eest
palluma / et Jummal tahhaks neid pattust pääs-
ta / ning parrandada / et nemmad ninda woiks
sid pattude andeksandmist saa.

IV. Kes annab pattud andeks?

R. Se taewane Jssa.

**V. Eks Jummal polle õppetajadele me-
walda annud pattud andeks anda?**

R. Ja on annud. Ninda ütleb Kristus :
Joh. XX, 22. 23.

VI.

VI. Kessele antakse pattud andeks?

R. Neile / ke omma patto hâdda tundwad
ning omma õnnisteggia JEsusse jures abbi ot-
siwad.

VII. Eks siis keik / ke pihtile kâirwad / sa pattude andeks andmist ?

R. Ei sa mitte. Need / ke pattust sùddamest
põõrnud / Kristusse sisse ussurwad / patto tõ wiis-
kâirwad / ning selle wasto pannewad / nende pattud
on andeks antud ; agga nende pattud / ke patto
ning rummalusse sees mailma wiisi järrele taht-
wad jâda / ei anta mitte Jummalast andeks.

VIII. Kas siis waggad on pattude an- deksandmist wâart ?

R. Ei olle mitte wâart ; waid armust Kris-
tusse pârrest antakse pattud andeks neile / ke
JEsusse sisse ussurwad / ning temma sanna wot-
wad kuulda.

IX. Kas siis waggad teggewad melega paljo patto?

R. Ei te mitte / waid omma nõdrusse lâbbi
eksiwad nemmad koggematta ; ja sedda arwas-
wad nemmad ka raskeks pattuks / et kûl Jumi-
mal Kristusse pârrest neile sedda keik süüks ei
grwa.

X. Mis tootawad need waggad Jummalale ?

R. Et nemmad tahtwad ka sùddamest an-
deks anda ning hâad tehha neile / ke nende
wasto on eksinud.

II. Kas siis Jummal ei kiusa kurjaste?

R. Jummal ei kiusa keddakit kurjaste.

III. Kuida Jummal siis kiusab?

R. Temma kiusab innimeste hääks (1) Hateggemissegä (2) kassudega (3) waeste hädädaliste innimestega (4) pattuste kurja innimestega (5) keiksugguse risti ning willersussega.

IV. Kuida kiusab Jummal hateggemissegä?

R. Minda et temma teeb innimestele paljo hääd ihho ning hinge polest ning katsub / kas innimested tännoga sedda moistwad / ning Jummal sanna kuulwad.

V. Kuida kiusab Jummal kassudega?

R. Temma kiusab / kas innimenne temma sanna tahhab kuulda ehk mitte. 2 Mos. XXII, 2. 26.

VI. Kuida Jummal kiusab waeste hädädaliste innimestega?

R. Jummal lasseb sepärrast waesed ellada nende sääs / kellel ennam warrandus on / et Jummal katsub / kas nisuggused omma waese liggimesselle hääd teggewad ehk mitte.

VII. Kuida kiusab Jummal pattuste kurja innimestega?

R. Jummal lasseb ommad lapsed sepärrast kurjade hulgas ellada / et temma kiusab / kas temma lapsed ka kowwaste nende teiste kurja tööd wihtawad.

III.

meil suremat kahjo; sest temmata ei woi kurrat egga mailm meid patto sisse sata.

XV. Mis on kurrati / ma ilma ning meie lihha nou?

R. Se on nende nou / et nemmad tahtwad meid sata ebbausko / kaksipiddi mõtlemisse / ning mõne mu sure patto ning hääbe sisse.

XVI. Mis on ebba ust?

R. Ebbaust on / kui innimenne sedda ussub / mis Jumal ep olle kasknud uskuda eiga piddada.

XVII. Mis on kaksipiddi mõtleminne?

R. Kaksipiddi mõtleminne on se / kui innimenne kurrati / mailma ning oma lihha sanna ning nou ennam ussub / kui Jumal sanna ning õppetust.

XVIII. Missuggused on need sured pattud ning hääbe?

R. Keik / mis Jummal omma pähha sanna ning kassude sees on keelnud.

XIX. Missugguse kiusatusse wasto peame meie abbi otsima?

R. Ei mitte Jummal kiusatusse wasto / sest se tulleb meie hinge hääks waid kurja kiusatusse wasto.

XX. Kas meie peame paskuma / et üksi figi kurri kiusatus ei pea meie päle tullesma?

R. Sedda ei woi meie paskuda; sest Jummal on kasknud / et meie omma hinge waenlaste wasto peame pannema ning wõitlema.

XXI.

VII. Mis auo kahjo?

R. Kui innimenne põlgatakse / naertakse / teetakse. 2c.

VIII. Mikspärrast lasseb Jummal meid / kui meie lapselõks same / ni paljo hädadaga waewada?

R. Se teeb Jummal keik omma targa nou läbbi meie hinge hääks / et meie peame õppema patto wihtama / meläbbi keik hädada tulnud; ning Jummal sanna armastama / Jummalat südda mest palluma / et temma tahhaks meid õige ussu / armo / tarkusse ning kannatussega ehhitada ning finnitada.

IX. Kas siis se hädada ning kahjo on Jummalale nuhtlus?

R. Ke Jummal sanna ning oma hinge pärrast suurt ei holi / ning jäwad omma rummalusse sees / neile on keik hädada ning kahjo üks raske nuhtlus: Agga ke ommast rummalussest JEsusse pole süddamest pöörwad ning temma sanna wotwad kuulda / neile ei olle nende hädada mitte üks nuhtlus / waid üks hää rist / mis hinge kassuks tulleb.

X. Kas siis nisuggune hädada waggadele ilma Jummalale tahtmata woib juhta?

R. Ei woi mitte. Matt. X, 29. 30.

XI. Kas sünnib waggadele palluda / et ühtekit hädada nende päle tulles?

R. Ei sünni mitte / waid se sünnib neile palluda / et Jummal üksford neid tahhaks hoida ning är rapäästa sest hädast ning waewast / mis nende kōhhus on siin ilmas kannatada. Joh. XVII, 15.

IV. Kust woime meie sedda ni kindlaste uskuda / et Jumal meie palwed kuleb?

R. Gest woime meie sedda kindlaste uskuda / et Jumal iski meid on kasknud ninda palluda / ning ka kui tossine Jummal on tootanud meie palwed kuulda.

V. Kas Jumal keikide palwed kuleb?

R. Ei kule mitte nende palwed / ke melega oma rumalusse ning wallatusse sees tahwad jada. wata 2. Kask. XXI. ning XXII. kuss.

Oppetus neist sakramentist.

I. Mis on üks sakrament?

R. Sakrament on üks nahtaw assi / me labi Jummal omma naggematta armo ning anded pakkub ning annab.

* II. Mitto sakramentid ollid wanna sadusse ajal?

R. Kaks (1) se umberleikamisse (2) se paasja talle sakrament.

III. Mitto sakramentid on nuud ue sadusse ajal?

R. Kaks. (1) ristmisse. (2) altari ehk puhha ohtosemenaja sakrament.

IV. Mitto asjad tulleswad uhhe sakramenti jures tahhele panna?

R. Kolm. (1) üks nahtaw assi / (2) üks naggematta assi (3) Jummal kask ning tootus.

surma lābbi ūkspäines meid sunnaſtanud pattuſt/
ſurmaſt ning kurratiſt / ning on keiſ ōnniſtuſt
meile ſaatanud.

IX. Kuida ſiis riſtminne meile keiſ ſedda
ſatab?

R. Se Iſſand / ke meile keiſ ſedda hāād on
ſaatanud / ſe Iſſand on ka riſtmiffe ſāādud / ning
tootanud riſtmiffe lābbi keiſile uſtliſkudele ſedda
ōnniſtuſt anda.

X. Kaſ ſiis keiſ / ke riſtitud on / ſawad
ſedda ōnniſtuſt?

R. Mi kaua kui nemmad ōige uſſu lābbi ōma
ōnniſteggia ſanna kuulwad / on keiſ ōnniſtuſ
nende pārralt; agga ke wallatuſmal kōmbel kurr
rati ning patto ſanna wotwad kuulda / need kao
tarwad keiſ ſedda ōnniſtuſt ārra / miſ armas
Ieſuſ neile olli andnud.

XI. Kaſ ſiis paljaſ weſſi hāād ei te?

R. Weſſi ei te ſedda tōeſte mitte / waid Jum
mala ſanna 2c.

XII. Miſ ōppetab Pauluſ ſeſtſunnateſt
aſjaſt?

R. Tit. III. pāt: Jummal teeb meid ōnſakſ
ueſündmiſſe peſſemiſſe ning pūhha Waimo uen
damiffe lābbi 2c.

XIII. Miſ tāhhendab niſiſiggune we
riſtminne?

R. Se tāhhendab / et wanna Ildam peab ig
gapāwate kaſhetſemiſſe ning pattuſtpōōrmiſſe
lābbi meie ſeſ ārrauppotud ſama. 2c.

* XIX. Mis parrast lāstakse wanna
Adamit uppotada?

R. Se kōne sūnnib ūhte se wanna wisiga/
fui need usklikkud homiko-ning louna-made sees
allasti piddid jōfke astuma/kolin ford we alla min-
nema ning jalle ettetullema.

XX. Mis siis se uppotaminne oiete
tāhendas?

R. Et ūks wagga Jumala laps JEsusse lābbi
ifka piddi patto wasto pannema / ning sedda al-
lawatama / ning patto pāle woimust sama.

XXI. Mis siis se ettetulleminne
tāhendas?

R. Et iggapāāw jalle piddi ettetullema ning
ūlestousma se uus innimenne / ke oigusse ning
pūhastusse sees Jumala ees peab iggarweste
ellama.

XXII. Mis on se uus innimenne?

R. Se on se uus sūdda ning meel/mis Jums-
mal neile annab / ke JEsusse Kristusse sisse sūds-
damest uskwad.

XXIII. Kuida peab se uus sūdda
ettetullema?

R. Minda et temma oige usko peab ūlesnāit-
ma hā teggude lābbi Matt. V, 16.

* XXIV. Kuida peab se uus innimenne
ūlestousma?

R. Tēma ei pea mitte patto hādada ning fur-
rati kiusamisse parrast meest āraheitma / eiga
wāgga arraks minnema/waid iggapāāw julgeste
JEsusse armo lābbi patto wasto pannema.

jätma / ning keif risti ning surma hää melega
sannatama.

XXXI. Ons Kristus hana sisse jänud ?

R. Ei mitte ; waid temma on ülesärratud
surnust Issa auo / se on / Jumala wäe läbbi.

**XXXII. Mikspärrast on Kristus üles-
ärratud ?**

R. Et meie peame ues ellus kätma.

* **XXXIII. Mis on se uus ello ning wai-
mosik ülestouminne ?**

R. Kui inimenne enne omma kurjade him-
made järrele on ellanud / ning omma auo / kastro-
ning tahtmist takka noudnud ; agga pärrast
Kristusse läbbi hakkab omma ello ajada Jumala
tahtmisse järrele / ning liggimesse hääks.

**XXXIV. Kas meie ommaist wääst woiune
ue ello sees kätia ?**

R. Ei woi mitte / waid ka Issa auo ehk wäe
läbbi / ke Kristust on ülesärratanud ; sepärrast
teotawad ning põlgwad need Jumala wäggi /
ke ennast ei arwa woiwa ue ello sees kätia.

* **XXXV. Kas siis sünnib lapsi ristida ?**

R. Ja sünnib / otsekui wanna sadusse ajal laps
sofessi ümberleigati.

* **XXXVI. Kas siis lapsed woiwad
ka uskuda ?**

R. Ja woiwad Jumala armo ning abbi läb-
bi / sest nende pärralt õõlastakse Jumala riki ollewa /
agga Jumala riki ei sa üksigi ilma ussuta.

ehk muud pattud armastawad/ siis kurrat irwitab
neid / et nemad julgwad laste assemel kurrati tõ ar-
rasalgada/ ning issi jäwad kurrati wõrkude sisse.

V. Pätuf

on

Se altari sakrament?

I. Mis on se altari sakrament?

R. Se on meie issanda JEsusse Kristusse tõs-
sine ihho ning werri leiba ning wina al. 2c.

II. Kuida nimmetakse se altari sa- krament teist wiisi?

R. Se nimmetakse pühhas kirjas Jssanda
Õhtosõmenajaks / Jssanda JEsusse lauaks.

III. Mikspärrast nimmetakse se sa- kramentiis?

R. Sepärrast/ et se jures on (1) üks nähtaw
asfi (2) üks näggematta asfi. (3) JEsusse kâst
ning tootus.

IV. Mis on se nähtaw asfi?

R. Leib ning wiin.

V. Mis on se näggematta asfi?

R. Meie Jssanda JEsusse Kristusse ihho ning
werri.

VI. Mis on JEsusse kâst?

R. Kui temma ütleb: wotke ning söge / se on
minno ihho; wotke nind joge / se on minno werri.

VII.

XV. Mis peame meie mällestama?

R. Jesusse suurt armo meie wasto / et
tema tahhab meie jure tulla / ning meie sees ellada.

(2) Temma kibbada kannatamist ning
surma / me läbbi temma patto / Jummalal wiha
sarma ning kurrati päle woi must sanud.

(3) temma sure wäggi / mis temma meile
on saatnud / me läbbi meie ka omma hinge waen-
laste wasto peame pannema / woi must sama / ning
surmast jälle üllestouma.

XVI. Mis kaswo tulleb sestisugusest
sõmisest ning jomisest?

R. Sedda näitwad meile need sinna sed sañad:
mis tete eest ärra annetakse ning ärra walla-
takse pattude andeks andmisses. 2c.

XVII. Kennel on pattude andeks
andminne?

R. Selles on pattude andeksandminne ke om-
ma patto hädada tunneb / Jesusse sisse ussub / ning
õige ussu läbbi patto wasto panneb.

XVIII. Mis kaswo on pattude an-
deksandmisses?

R. Kus pattude andeksandminne on saäl on
ka uus ello ning õnnistus.

XIX. Kuida woib ihholik sõminne ning jo-
minne nisugused sured asjad tehha?

R. Sõminne ning jominne ei te sedda tõeste
mitte / waid need sannad : mis tete eest ärra
antakse. 2c.

XX.

sest et need on wäljaspiddised kumbed ; agga
Gummal watab süddame sisse / missuggune se on.

XXVI. Missuggused kairwad kur-
jaste Jesusse lauale ?

R. Keik need / ke kaksipiddi mötlewad / kairwad
kurjaste Jesusse lauale.

XXVII. Kes mötleb kaksipiddi ?

R. Ke omma Önnisteggia Jesusse sannad
ning öppetussed ei ussu / waid jäwad melega üh-
he holeta / rummala ning pattusse ello sees ellama.

XXVIII. Öns neile ka sest kahjo ?

R. Ja on. 1 Kor: XI, 29. ke kurjaste sööb ja
joob / se sööb ja joob isšennesele hukkarust.

XXIX. Missuggused kairwad ausaste
ning hästi Jesusse lauale ?

R. Need kairwad hästi Jesusse lauale / ke Je-
susse sannad uskwad / kaksipiddiste möttrede wasto
pannewad / omma patto hädda tundwad ning
omma Jesusse jures süddamest abbi otswad
ning temma kääst korwaste abbi ootwad.

XXX. Mis on sepärrast öigede risti-
innimeste kohhus ?

R. Et nemmad pearwad ennese päle kohhut
moistma.

XXXI. Kuida pearwad nemmad en-
nese päle kohhut moistma ?

R. Nemmad pearwad omma süddant hästi Gum-
mala sanna järrele läbbi katsuma / ning mitre
wabbandama / mis nemmad kuulwad Gummala
sanna sees feeltud olla ; waid keik pattused
hims



Domiko Walwed.

Sunnistago mind Jummal Issa/
Poeg / ning pähha Waim / Amen.

Minna tannan sind / minno armas
Staewane Issa / Jesusse Kristusse sin-
no arma Poja meie Issanda läbbi / et
sinna mind minnewal Osel olled armo-
liffult hoidnud ja kaitnud keike ihho ning
hinge kahjo eest; minna passun sind / anna
mulle armo / et minna woiksin omia pat-
tud süddamest tunda / kahhetseda ning
mahhajatta; ja anna mul andeks keik
minno pattud ning efsitussed / mega min-
na sind ollen wihaстанud; kaitse ning
hoia mind selsinnasel päwal armoliffult
keike patto / kurja / ning kahjo eest / et keik
minno mõtte / sanna / teggo ning ello woiks
sinno mele pärrast olla. Sest minna an-
nan omia ihho ning hinge / Runninga /
üllemad / wannemad / suggulassed / keik
risti rahwas / ja keik mis mul on / sinno
holeks; Sinno pühha Waim wallitseko
mind / sinno pühha Ingel olgo minno
jures / et se kurri waenlane ühtekit mele-
walla minno päle ei sa. Amen.

mind needmisse ning wandmisse / lia jomisse / waga
 gusse / laiskusse / pettmisse / sannakuulmata ello ia
 mu pattude labbi omma wõrkude sisse ei sa / ia se
 labbi minno waese hinge ärrahukkatab. Pühhitse
 mind agga kallis pühha Waim / et se uus inni
 menne / ehk uus südda / meel ning mõtte iggapäaw
 woiks ettetulla / ja ei mitte silmakirjaks innimeste
 nähhes / waid Jummal ees õigusse ning pühha
 ello seesellada. Alita mind siis ka / armas taewa
 ne Issa / mo ihha tõõd teggema / ei mitte silma
 kirjaks kui se / ke innimeste mele pärrast püab ol
 la / waid et ma woiksin omma Wannemade san
 na kuulda wagga süddamega Jummalat kartes /
 ning hää melega tehha / mis nemmad kääwad. An
 na mulle armo / et minna ka nende sanna wottan
 kuulda / ke wägga waljud on / ja mind lia tõga
 waewawad / et minna nisugguste wasto ei nurrise /
 waid kindlaste ussun / et ka se minno hinge hääks
 peab tulles / kui minna kannatlik ollen / sest et keif
 peab hääks tulles neile / ke Jummalat armastawad.
 Pühhata mind ninda / armas taewane Issa tänna
 ning iggal ajal / et keif minno mõtte / teggo ning ello
 woiks sinno mele pärrast olla. Sinno holeks an
 nan minna omma hinge ja ihho / wannemad / suga
 gulassed / isstarranis keif waggad ristinnimeste
 sinno pühha Waim wallitsego mind / sinno pühha
 Engel olgo minno jures / et se kurri waenlane min
 no päle ei sa woimust / amen.

Issa meie / ke sa olled taewas etc.

Se Issand õnnistago mind ning
 hoidgo mind ic.

Au olgo Jummalal / Issale / Pojale
ning pühha Waimule Amen.

Issa meie / ke sa olled taewas. etc.

Mie tånname sind / Issand Jummal
taewane Issa / IEsusse Kristusse meie
Issanda läbbi / keige sinno ande ning häteg-
gemisse eest / ke sinna ellad ning wallitsed
iggawest Amen.

Jummal olgo fidetud ning tånmatud
sõmisse ning jomisse ning temma kalli
sanna eest / temma andko meie eddespid-
di meie iggapawase Leiba / ja õnnistago
meid ka hinge polest IEsusse Kristusse meie
Issanda läbbi Amen.

Issand sinno suur nimme sago fidetud
iggawest. Amen.

Ohhto = Palwed.

Oh IESU! mo palwed nüüd tulgo so ette/
Mo hinge ning ihho ma annan so kätte/
Mind hoia sel õsel keik kahio eddes/
Lass' ikka mind jama so armus ning tõddes.
So Ingliid mind wotgo ka ennese julle/
Et kurratid woimust ei sago mo ülle. Amen!

Õnnistago mind Jummal Issa /
Poeg / ning pühha Waim / Amen.

Mina tannan sind / minno armas tae-
wane Issa / IEsusse Kristusse sinno
H 3 arma

no woin minna sinnule se eest anda? paljast sarn-
 nast ei holi sinna mitte / waid sinna ütled: anno
 mo poeg / mo tättar / so süddand minnule / ning
 olgo minno teed ehk tahtminne sinno mele pärrast.
 Minno helde Issa / sa täad / missuggune kurri
 südda mul on / se ei tahha mitte sinno teed armasta-
 da / waid ikka laia te pääl kaia / mis hukatusse
 sisse satab. Wotta sedda kurja süddant minno
 feest / ning parranda päwast päwani minno eksi-
 tussed / ning te mind õige usko läbbi kolbaraks
 omma patto hädda süddamest tundma / kahhetse-
 ma / ning minno õnnisteggia Jesusse Kristusse
 polel kowwaste hoidma / te usspäines wäggero
 on minno patto hawad parrandama / ning min-
 no ihho ja hinge pühhitsema. Tullea minno me-
 le / et / kui se tännapäwane päaw on lõpnud / nin-
 da ka minno ello päwad pearwad orsa sama / ning
 et sinna siis iggaühhega tahhad arwo piddada /
 Euida temma siin ülmas on ellanud / ning temma
 kätte maksta sedda möda / kui iggaüks saab teinud /
 olgo hääd ehk kurja. Anna mulle sepärrast igga
 päwa pühhat murret minno hinge eest piddada / et
 minna woitsin tanna ning igga õhto omma wig-
 gadussed ning eksitussed sulle süddamest ülestun-
 nistada / ning nende wasto abbi otsida ning leida.
 Oh Issand! maenitse mind allati sinno pühha
 Waimo läbbi. Anna mulle andeks Jesusse Kri-
 stusse minno Issanda pärrast keik minno eksitussed
 ja pattud / mis on tädawad ehk täadmata / mega
 minna sinno wasto ollen efsinud / ning pühhasta
 minno süddant neist armoliikult. Hoia mind sel-
 sinnasel õsel keike patto / kurja ning kahjo eest /
 ning ärrata mind home warra ülles / et minna ue

üks Balw /

Me sees üks ristiinnimenne omma
pattud Zummale ees tunnistab / andeks-
andmist ja ello parrandamist Zummala
kääst pallub.

SH! pühha ja helde Issand ZUM-
MALE / minna tunnistan sinno ees / et
ma mitte ükspäines patto sees sindinud ja
ilmale tulnud / waid ka minno ristmisse
sädust mitmelsuggusel wiisil ülleastnud ja
mahha jätnud / sest et ma mitte süddame-
likko kartusses ja armus sinno ees ellanud.
Ma ollen saggedaste ennamb omma kuria
pattusse tahtmisse järrele silma-himmo /
lihha-himmo ja kõrge ello sees ellanud / kuid
et ma so pühha ja hä tahtmist minno hinge
Dnnistusseks olleksin tähhele pannud ja
minno pattust lihha risti ponud himmo ja
ihhaldamissega. Anna mulle armo / et ma
omma pohiata ärrariemist ja hinge häd-
da keikes süddamest õppen tundma ja kah-
hetsema. Ärra sundi mind / so waese last /
mitte omma kange kohtusse järrele / waid
olle mul armolinne JEsusse Kristusse sin-
no poija pärrast / ja puhhasta minno süd-
da temma werrega / et ma se läbbi woiksin
sinno mele pärrast olla ning jää iggawest.
Sata nüüd ka minno hinge sees ühhe püh-

ning üllestousmisse lābbi minnule olled saatnud / et
ma ninda woifsin õige wõras sinno laua jures ol-
la. Anna minnule ühhe süddant / mis allandif
on / ning pea leppib / et minna hāāl meel andeks
annan neile / te mind kaetsewad ning wihtawad.
Kittõ minno süddame seest keif tiggedusse ning
wihha jured / ning istota minno hinge sees armo ja
hallastust / et minna keif innimeßed sinno pārrast
armastan. Sinna olled issi ütelnud : haigedele
lāhhāb arsti tarwis / ja mitte terwedele. Minna
waene ollen haige / aita ning te terweks mind hinge
polest. Sinna ütled : tulge minno jure keif / te
teie ollete koormatud ja waewatud / minna tahhan
teile hingamist sata : Oh armas Jssand / minna ol-
len mitme pattoga koormatud / wotta neid minnust
ārra / ja pāāsta mind nende pattude surest koor-
mast ; ma ollen rojane / puhhasta mind / ma ollen
pimme / walgusta ja te targaks mind ; ma ollen
waene / te minno hinge rikkaks ; ma ollen ārra-
kaddunud / otsi mind ; minna ollen patto lābbi
hukkamoistetud / te sinna mind õnsaks. Minno
kallis hinge peigmees JEsuke ! pāāsta mind min-
no ennese tahtmisses / ning wotta mind sinno hos-
leks ; sest sinno sees woin ma ellada / issienneses
surren minna ; sinno sees ollen ma õige / issiennes-
ses ollen ma pattune. Tulle sinna minno jure ja
anna minnule sinno armo / ello / õigust / heldust
ning hallastust. Oh kallis JEsuke / mo hing on
sinnota surnud / te sedda ellawaks / temma on haig-
ge / te tedda terweks ; minno südda on paljas kei-
fist hāāst kumbedest / tāita sedda õige ussu / armo /
allandusse / puhha himmude ja keifede hā kumbe-
dega / et minna woifsin ninda / kui sinna tahhad /
omina

sesinnase armo sõrnenaja läbbi omma
usko kinnitada / sinno risti hää melega
ennese päle wotta iggapäw / ja sinno
tahtmissē järrele ellada / kinni ma sinno
auo risti sinnoga pallest pallesti ühte saan.
Kule minno waese palwed sinno lõpmat-
ta armo pärrast. Amen!

Üks Päanno.

Kui sa olled ausaste JESUSE
Laulal olnud.

S armas Issand JESUS Kristus/
ma tannan sind süddamest / et sinna
mind so kalli ihho ja werrega olled sõot-
nud ning jootnud. Ma tannan sind kei-
ke sinno armo eest / et sinna minno hääks
olled inimessēks jündinud / minno pat-
tude pärrast surma wasto woitelnud
ning werd higgistanud. Ma tannan
sind ka keikest süddamest / et sinna minno
sü pärrast wotsid kannatada keik hädä/
waewa / ahhastust / harwad / teotust ning
naero / wahheda orjawiiso kroni / ning
muud wallo / et sinno silmi sülleteti / et
sind risti lödi / ning hirmsaste surmati.
Ma tannan sind keik hä eest / mis sinna
minnule se läbbi olled saatnud. Sinna
olled minno hääks teinud / mis Jummal
kan

iggatsen / ning sinnoga ühhes ollen / sögo
eht jogo / maggago eht walwago / ellago eht
surrego minna. Olle minno sees / et minna
woiessin sinno sees olla / sinnuft räkida / laula
da / ning allati sinno päle möttelda / selle õige
ussu sees siit ilmaft ärralahkuda / wiim-
sel päwal rõmoga õllestousta / ning igga-
wesse rõmo sisse sada. Amen.

Müüd te mind pühhas armoga /
Ning minno skidda puhhasta.
Oh! Jummal Issa kaitse mind /
Et süddamest ma kitan sind.

Oh! JEsus Õnnisteggia /
Ke päästnud mind so werrega /
Ma pallun sind ni heldeste /
So Rahho anna minnule.

Oh! pühha Waim mind walgustat /
Mind täita sinno armoga /
Mo arga südda rõmuista /
Et sulle ellan kartmata.

Oh! ainus Jummal Kolme seest /
Oh! tõsine Jummal iggawest /
Mind kule ning mind awwita /
Au olgo sulle lõppmata!

Koloss